

**Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Інститут біотехнології та здоров'я тварин
Біотехнологічний факультет
Спеціальність 204 «Технологія виробництва і переробки продукції
тваринництва»**

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ:
Завідувач кафедри технології
виробництва продукції тваринництва
_____ к.с.-г., доц. В.І. Похил
«__» _____ 2020 р.

Дипломна робота

на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Оптимізація технології виробництва продукції вівчарства в Агрохолдингу «Золоте руно» Дніпровського району Дніпропетровської області

Студент-дипломник _____ Я.С. Шокотько

Керівник роботи
доц., к. с.-г. н. _____ В.І. Похил

Консультант з охорони праці
доцент, к.т.н. _____ С.Г. Годяєв

Міністерство освіти і науки України
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет
Інститут біотехнології та здоров'я тварин
Біотехнологічний факультет
Спеціальність 204 - Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва
Освітній ступінь «Магістр»

Кафедра технології виробництва продукції тваринництва

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Зав. кафедри _____
 «___» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ

на дипломну роботу студентіві

Шокотько Ярославу Сергійовичу

(прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи: «Оптимізація технології виробництва продукції вівчарства в Агрохолдингу «Золоте руно» Дніпровського району Дніпропетровської області»

Затверджена наказом по університету від « 11 » 1 2020р. № 2863

2. Термін здачі студентом завершеної роботи 10.12.2020 р.

3. Вихідні дані до роботи: матеріали зоотехнічного та бухгалтерського обліку, річні звіти виробничо-фінансової діяльності, раціони годівлі овець різних статевих-вікових груп, власні дослідження.

4. Короткий зміст роботи – перелік питань, що розробляються в роботі
Вступ, стан проблеми, матеріал, умови та методики виконання роботи, аналіз стану виробництва продукції галузі вівчарства, експериментальні дослідження, екологічні заходи, охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях, висновки та пропозиції, список літературних джерел.

5. Перелік графічного матеріалу (точно вказати обов'язкові креслення)

Таблиці – 20

6. Консультанти по проекту (роботі), з зазначенням розділів проекту, що стосуються

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання: « 20 » 09 2019 р.

Керівник _____ (підпис)

Завдання прийняв

до виконання _____ (підпис)

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Етапи дипломної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Вступ	20.09.19 – 01.10.19	виконано
2	Стан проблеми	02.10.19 – 10.01.20	виконано
3	Матеріал та методика досліджень	11.01.20 – 01.02.20	виконано
4	Умови досліджень	01.02.20 – 01.03.20	виконано
5	Аналіз стану виробництва продукції галузі вівчарства	01.03.20 – 01.06.20	виконано
6	Експериментальні дослідження	02.06.20 – 15.11.20	виконано
7	Ріст і розвиток молодняку	02.06.20 – 01.09.20	виконано
8	М'ясна продуктивність піддослідного молодняку	02.09.20 – 01.11.20	виконано
9	Економічна ефективність проведених досліджень	01.11.20 – 15.11.20	виконано
10	Екологічні заходи	16.11.20 – 25.11.20	виконано
11	Висновки та пропозиції	26.11.20 – 01.12.20	виконано
12.	Список літературних джерел	02.12.20 – 05.12.20	виконано
13.	Підготовка до захисту	06.12.20 – 10.12.20	виконано

Студент-випускник _____ (підпис)

Керівник роботи _____ (підпис)

ЗМІСТ

	Стор.
АНОТАЦІЯ	5
1. ВСТУП	6
1.1. Актуальність теми	6
1.2. Мета і задачі досліджень	7
2. СТАН ПРОБЛЕМИ	8
2.1. Проблеми галузі вівчарства та шляхи їх вирішення в Україні	8
2.2. Стан романівського вівчарства та шляхи його удосконалення	15
3. МАТЕРІАЛ, УМОВИ І МЕТОДИКИ ВИКОНАННЯ РОБОТИ	34
3.1. Матеріал та методика досліджень	34
3.2. Умови досліджень	35
4. АНАЛІЗ СТАНУ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ ГАЛУЗІ ВІВЧАРСТВА	39
4.1. Породний, класний та віковий склад стада	39
4.2. Аналіз продуктивних показників овець	41
4.3. Відтворювальна здатність вівцематок	42
4.4. Утримання овець в господарстві	44
4.5. Технологія годівлі овець	47
4.6. Організація праці	51
4.7. Реалізація продукції вівчарства	55
5. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ	57
5.1. Ріст і розвиток молодняка	57
5.2. М'ясна продуктивність піддослідного молодняка	61
5.3. Економічна ефективність проведених досліджень	62
6. ЕКОЛОГІЧНІ ЗАХОДИ	65
7. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ	67
7.1. Дослідження системи управління охороною праці в господарстві	67

7.2. Аналіз стану з охорони праці в господарстві	67
7.3. Аналіз виробничого травматизму	68
7.4. Техніка безпеки при стриженні овець	70
7.4.1. Загальні вимоги	70
7.4.2. Вимоги безпеки перед початком роботи	71
7.4.3. Вимоги безпеки під час виконання роботи	73
7.4.4. Вимоги безпеки в аварійних ситуаціях	75
7.4.5. Вимоги безпеки після закінчення роботи	75
7.5. Заходи щодо поліпшення стану охорони праці в господарстві	76
7.6. Дії в надзвичайних ситуаціях	76
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	78
СПИСОК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ	80

АНОТАЦІЯ

до дипломної роботи студента біотехнологічного факультету

Шокотько Я.С. на тему:

«Оптимізація технології виробництва продукції вівчарства в Агрохолдингу
«Золоте руно» Дніпровського району Дніпропетровської області»

Дипломна робота виконана на 82 сторінках тексту, містить 20 таблиці, 34 джерела літератури, і складається з 7 розділів.

Встановлено, що господарство спеціалізується на вирощуванні овець романівської породи. Загальне поголів'я у 2020 році складало 330 гол.

Для покращення м'ясної продуктивності та енергії росту молодняку романівської породи в господарстві використовують схрещування вівцематок романівської породи з баранами-плідниками породи гісар.

Встановлено, що на інтенсивність росту дослідних тварин значний вплив має їх походження. Так, в період від народження до 120 днів більш інтенсивно ріс помісний молодняк, маючи середньодобовий приріст на рівні 115 г в той час, як чистопородні поступалися їм на 9,6% і мали відповідний – 104 г.

Помісні баранчики перевершували своїх чистопородних однолітків за передзайною масою на 5,4 кг або на 17,7%, за масою туші – на 2,94 кг або на 23,5%, забійній масі на – 3,2 кг або на 24,8% і за забійним виходом – на 2%. В тушах помісних баранчиків у порівнянні з чистопородними, вміст відрубів першого гатунку був більшим на 2,1% і складав 13,6 кг, або 88,3% від маси туші. У чистопородних однолітків цей показник відповідно склав 10,9 кг або 87,2 %.

Помісних баранців доцільно використовувати для одержання баранини. Вони перевищують своїх чистопородних однолітків за вартістю 1 голови у еквівалентних цінах 2020 року на 275,5 грн. або (23,2%).

1. ВСТУП

1.1. Актуальність теми

Вівчарство, як специфічна галузь сільського господарства, відзначається незаперечними перевагами і унікальними властивостями виробництва різноманітної продукції для виготовлення і споживання широкого спектру продовольчих і непродовольчих товарів, які користуються підвищеним попитом у населення. Це створює реальні передумови того, що вона може зайняти вагоме місце в системі ринкових відносин, запропонувавши покупцеві якісну конкурентоспроможну продукцію на основі використання всіх резервів виробництва.

На думку багатьох відомих вчених економістів-аграрників непослідовне проведення ринкових реформ не забезпечило бажаних результатів в аграрному секторі. Продовжується процес подальшого скорочення поголів'я тварин, виробництва продукції тваринництва, зниження ефективності її одержання, що в кінцевому підсумку призвело до значного погіршення економічного і фінансового стану більшості сільськогосподарських підприємств (а нерідко і банкрутства), їх неспроможності вести розширене відтворення господарської діяльності. Особливої трагічності набули ці процеси у вівчарстві, при цьому найвищими темпами воно згорталось у сільськогосподарських підприємствах і дещо зростало у господарствах населення, хоч темпи цього росту були нестабільними. Істотно підвищились матеріальні і трудові витрати на одержання продукції галузі, внаслідок чого її виробництво приносить значні збитки, що в кінцевому підсумку замикає коло всіх негативних проблем, які слались в галузі.

Катастрофічний стан галузі вівчарства обумовлений багатьма причинами, але найголовнішими з них є вкрай негативний вплив на вітчизняних товаровиробників руйнівних нерегульованих економічних процесів жорстокого ринкового змісту, несприятливий диспаритет цін на сільськогосподарську і промислову продукцію, відсутність цивілізованого

ринку збуту продукції та державної підтримки галузі, правова незахищеність сільських товаровиробників. Далекі від нормальної еквівалентності умови, в яких працюють галузі, причетні до продукції вівчарства на всіх етапах її проходження. Так, в структурі вартості товарної продукції частка товаровиробників складає лише 3-5 %, а переробників, торгівлі та різних посередників – 95-97 %, тоді як в країнах з розвиненим вівчарством доля перших складає 30-40 %.

При такому скороченні поголів'я, яке відбулося в Україні, важко вести мову про повне відновлення його чисельності. В такій ситуації першочерговим завданням має стати збереження генофонду вітчизняних порід овець.

Тому тема дипломної роботи являється актуальною, так як в умовах сучасного ринку вівчарство, як галузь в цілому, потребує більш детального аналізу.

1.2. Мета і задачі досліджень

Метою досліджень було визначення ефективності використання промислового схрещування вівцематок романівської породи з баранами-плідниками породи гісар в Агрохолдингу „Золоте руно” Дніпровського району Дніпропетровської області.

Для досягнення мети були поставлені наступні задачі:

- вивчити продуктивні показники овець романівської породи;
- дати відтворювальні характеристики стада;
- зробити аналіз технології утримання та годівлі овець;
- вивчити ріст та розвиток молодняку овець різного походження;
- дати порівняльну характеристику м'ясної продуктивності чистопородних та помісних овець;
- обґрунтувати економічну ефективність виробництва продукції вівчарства.

2. СТАН ПРОБЛЕМИ

2.1. Проблеми галузі вівчарства та шляхи їх вирішення в Україні

На сьогодні необхідність працювати конкурентноспроможно сприймається як реальне явище ринкової економіки. Це змушує вівчарські ферми постійно знижувати витрати на виробництво одиниці продукції, підвищувати її якість, враховувати попит на вироблену продукцію та забезпечувати її швидку реалізацію. В радянський період ринки захищались державою, а реалізація продукції контролювалась держпоставками. В умовах ринкової економіки реалізація продукції забезпечується самими виробниками в межах задоволення попиту на неї та квот, встановлених для силових відомств, при гострій конкуренції виробників та перекупників вівчарської продукції.

Конкуренція розглядається як змагальність підприємств, коли їх самостійні дії впливають на умови реалізації товарів на ринку і стимулюють виробництво тих товарів, яких потребує споживач. При руйнації ринку не вся вироблена продукція галузі вівчарства знайшла свого покупця і тому була залишена нереалізованою на складах.

Однак, перспективи розведення овець в країні пов'язуються з високою потребою населення в екологічно чистих вовнових виробах, дієтичній ягнятині, сирах та бринзі. З'явилась надія, що через підвищення цін на природний газ та нафту зменшаться об'єми виробництва штучних волокон, і, таким чином, зросте потреба переробної промисловості в натуральній вовні та овчинах.

З метою пошуку резервів виведення галузі вівчарства з кризового стану розроблена організаційно-економічна система ведення вівчарства в ринкових умовах на основі самоокупності вкладених коштів та забезпеченні конкурентоздатності виробництва і реалізації продукції вівчарства. Вона передбачає збільшення обсягів виробництва і зменшення витрат на одиницю виробленої продукції.

Сьогодні поголів'я овець в Україні розміщено в основному в населення — біля 80 %, в сільськогосподарських (державних, кооперативних та фермерських) господарствах знаходиться тільки 20 % від їх загальної кількості. Низькі ціни на вівчарську продукцію призвели до скорочення поголів'я овець в країні з 8418,7 тис. голів (1990 рік) до 1033,8 тисяч (2019 рік), тобто в 8,1 рази. Однак за останні роки поголів'я овець збільшилося в Україні на 161,6 тис. голів, або на 18,5 [32].

Практика показує, що на сьогодні вітчизняне племінне вівчарство, знаходячись у кризовому економічному стані, не втратило свої продуктивні цінності, а навіть перевищило їх порівняно зі стандартами завдяки високому науковому забезпеченню селекції. Ця реальність дає можливість створити на основі племінного поголів'я різних порід і типів овець України племінну селекційну базу для реалізації овець на експорт.

На основі даних статистичного щорічника України [32] проаналізовано виробничий потенціал та кон'юнктуру ринку галузі вівчарства в пореформений період.

Відмічено, що в динаміці останніх років загальний попит на продукцію вівчарства збільшився по вовні на 32,1 %, баранині – на 3,4 %, племінному молодняку в 2,2 рази. В зв'язку зі зростаючими потребами легкої промисловості у вовні в країну було імпортовано з-за кордону біля 3250 т вовни, або на 17,2 % більше. Баранина та племінний молодняк по імпорту не завозились.

Загальна пропозиція вовни за останній рік зросла на 23,6 %, баранини – на 10 %, вирощено племінного молодняку овець більше на 65 %. По вовні пропозиція сформувалась за рахунок вітчизняного виробництва на 42,4 %, початкових запасів на 22,1 % та імпорту – на 35 %; по баранині – за рахунок власного виробництва – 70,6 %, початкових запасів – 29,4 %; племінному молодняку – за рахунок вирощеного молодняку від вітчизняних порід овець. Початкові запаси та виробництво продукції вівчарства за останній рік

задовольняли попит по вовні (у фізичній масі) на 131,5%, баранині в живій масі – на 140,5 %, племінному молодняку – в 3,6 рази.

На експорт було реалізовано близько 382 т вовни і 327 т баранини, що складає від загального попиту, відповідно, 5,5 % та 1,7 %. Однак племінний молодняк майже не був реалізований, і в цьому полягає одна із причин кризового стану племінного вівчарства. Зусилля селекціонерів по покращенню племінного стада і по створенню нових порід і типів овець не знайшли економічного підтвердження в прибутках племзаводів, тобто пішли нанівець.

Зіставлення реалізаційної ціни з рівнем собівартості виробництва продукції вказує на збитковість галузі, тому що собівартість вовни перевищує ціну в 3,3–3,7 рази, а собівартість баранини в 1,5–2,5 рази.

Важливим чинником, який формує собівартість продукції, є розмір галузі вівчарства. У господарствах з невеликим поголів'ям овець середня собівартість утримання 1 голови на 30–40 % вища порівняно з крупними вівчарськими господарствами, в яких висока інтенсифікація виробництва забезпечує зниження собівартості продукції. І в цьому плані велику допомогу працівникам галузі надає аналіз структури витрат матеріальних. Рекомендована структура витрат на утримання поголів'я допускає в межах статеві-вікових груп овець мати долю заробітної плати по ремонтному молодняку – 27-30 %, баранам-плідникам – 47,5 %, вівцематкам – 33 %, в тому числі прямої заробітної плати чабанів – 25,2-35,2 %. В калькуляції витрат питома вага кормів повинна займати в структурі не менше 55,6 % [19].

Досліджувалось також питання: що більше впливає на прибутковість галузі вівчарства – підвищення цін чи зниження собівартості виробництва продукції.

Як виявилось, зниження собівартості виробництва має пріоритетне значення порівняно з підвищенням цін на вівчарську продукцію. Собівартість формується безпосередньо на вівчарських фермах. Тому саме за

рахунок економії витрат на утримання овець можна віднайти резерви для підвищення економічної ефективності галузі вівчарства.

Прийнята практика одержання вівчарської продукції один раз за рік, вовни – після стриження овець, приросту живої маси – у річному та 1,5-річному віці, не сприяє контролю над рівнем витрат, так як затрати на виробництво продукції вівчарства здійснюються протягом всього року.

В зв'язку з цим з'явилася нагальна потреба знайти такий метод розрахунку собівартості вівчарської продукції, який, незважаючи на сезонність виробництва і бартерний обмін, дозволив би буквально автоматично розрахувати собівартість вовни, ягнятини, баранини, молока, овчин або смушків, одержаних від дорослих овець.

Аналіз структури валової і товарної продукції вівчарства за останні роки в господарствах різних форм власності України показав, що питома вага вартості вовни в загальній сумі валової і товарної продукції складає 20,4 %, приросту живої маси + племпродажа та іншої продукції – 79,6 %. Овчини – це основа, на якій зростає вовна, як її рудимент, тому за своїми властивостями овчини прирівнюються до вовни. З цієї причини на вовну відноситься 22 %, на овчини – також 22 %, на приріст живої маси + племпродаж – 55 %, молока – 1 % витрат від їх загальної суми на утримання поголів'я [8].

При існуючій системі обліку самим простим і доступним показником для розрахунків собівартості вівчарської продукції є показник витрат грошових та матеріальних засобів на утримання та догляд однієї вівці. Цей показник можна розраховувати з великою мірою точності щомісячно, розділивши загальну суму витрат на утримання поголів'я по фермі на кількість овець.

Таким чином, удосконалена методика розрахунку щомісячної собівартості продукції вівчарства дозволяє контролювати витрати на виробництво продукції щомісячно, так як розрахована собівартість відповідає фактичним даним річних звітів господарств різних форм

власності, а це виводить галузь вівчарства на рівень самоокупності і розширеного відтворення.

Підвищувати прибутковість галузі вівчарства в приватному секторі можна, суворо дотримуючись технології виробництва продукції, нормативів матеріально-фінансових витрат та контролю за витрачанням коштів. При цьому велика увага приділяється пасовищно-стійловому утриманню як основному заходу здешевлення вартості кормів, згодовуваних вівцям. Тому на порядку денному стоїть питання здешевлення годівлі овець через випасання та ефективного використання зелених кормів в літній період [34].

Однак, в господарствах різних форм власності сьогодні при неконтрольованому зростанні цін на матеріально-технічні засоби, які використовуються в галузі вівчарства, витрати на утримання та годівлю овець зросли на 43,7%.

Необхідно корегувати ціни реалізації вівчарської продукції відповідно зростанню рівня інфляції в народногосподарському комплексі країни. Це створить умови для розширеного відтворення галузі вівчарства і його прибуткового ведення в господарствах різних форм власності.

Окрім того, необхідно виділити кошти для проведення програм селекції, а саме:

- створення м'ясо-вовнового вівчарства – 6 млн. грн.;
- збереження державного генофонду семи порід овець і 16 внутрішньопородних типів – 19,2 млн. грн.;
- захист племінних овець від хвороб – 1,8 млн. грн.;
- здешевлення вартості купівлі племінних тварин господарствами товарних вівчарських ферм – 12,8 млн. грн.;
- підтримка товарного вівчарства – 15,2 млн. грн.;
- соціальні виплати – 11,0 млн. грн.;

Разом: 346 млн. грн.

Обмежені можливості держави обумовлюють особливу актуальність розробки дійового гнучкого механізму впливу держави на стабільний та

прибутковий розвиток вівчарства в країні. Очікуване державне регулювання економічною ефективністю галузі вівчарства в умовах ринку – це система заходів підтримки галузі з боку законодавчих, виконавчих і контролюючих відомств з метою стабілізації і пристосування вівчарства до постійно змінюваних умов діяльності вівчарських ферм в ринкових умовах.

Товаровиробники вже чітко усвідомили, що виробляти потрібно не те, що можеш виробляти, а те, що можна вигідно продати. Тому ліквідація вівчарства як збиткової галузі в ринкових умовах цілком вірогідна. Таким чином, страхування очікуваних та непередбачених ризиків у веденні вівчарства особливо актуальне під час вступу України в СОТ.

Державою вже зроблені певні кроки в цьому напрямі. Законом «Про державну підтримку сільського господарства України» передбачено створення фонду аграрних страхових субсидій України (ФАСС) для надання бюджетних позик виробникам сільськогосподарської продукції.

Доходи фонду формуються за рахунок обов'язкових відрахувань страховиками від суми страхових премій, одержаних в результаті обов'язкового або добровільного страхування окремих видів сільськогосподарської продукції, первинного внеску та кредитів з державного бюджету. Аграрний фонд виступає кредитором, але надає бюджетну допомогу поки що тільки виробникам зерна, які здатні повернути позики і субсидії [34].

Відносно ж збиткового на сьогодні вівчарства, яке не кредитоспроможне, пропонується внести до «Порядку і правил проведення обов'язкового страхування тварин на випадок загибелі, знищення, вимушеного забою, від хвороб, стихійних лих та нещасних випадків» оформлення додаткових нормативно-правових актів за такими технологічними процесами виробництва:

- Страхування ягнят від нещасних випадків в період їх вирощування з 10-денного віку до відлучення від матерів у віці 4–4,5 міс. Страхова сума

обов'язкового страхування визначається за балансовою вартістю ягнят в період зростання.

■ Страхування недобору валової продукції у відповідності з бізнес-планом з причин загибелі та вимушеного забою овець. Гарантійним заходом для страхування вівчарства через перепади реалізаційних цін на ринку буде впровадження цін підтримки (заставних цін) та еквівалентних цін за 1 ц (шт.) продукції вівчарства в кожній природнокліматичній зоні розведення овець. Такий розрахунок для зони Степу виконано на основі технологічних карт утримання асканійської тонкорунної породи овець в племзаводі «Асканійське» в Каховському районі Херсонської області [34].

Розрахунки показують, що ціни підтримки (заставні) для зони Степу виводять виробництво різних асортиментів продукції вівчарства на рівень окупності витрат при нормі рентабельності 4,5-6,7 %. Реалізація ж продукції вівчарства по еквівалентним цінам створить можливість забезпечити прибутковість вовни та баранини на рівні рентабельності 8-8,5 %, а молока, овчин і смушків – на рівні 22,7-33,3 %.

Рішенням багатофакторного комплексу встановлено, що в контрольованих умовах в господарствах Дніпропетровської області при існуючій ринковій економіці можна утримувати прибутково в 7,4 рази більше овець (87,4 тис. на відміну від 11,8 тис. гол.), ніж їх є в наявності за останні роки.

Збільшення поголів'я овець в господарствах знижує собівартість утримання овець на фермах, а прибуткове ведення крупнотоварного вівчарства в господарствах Дніпропетровської області забезпечується стабільною вовною і м'ясною продуктивністю овець, зниженням собівартості 1 ц вовни та приросту живої маси. Цей захід може бути успішно здійснений організаційно-економічними заходами. Окрім того, необхідно підвищити ціни реалізації вовни та баранини. При цих умовах ведення вівчарства племзаводи ще можуть залишатися збитковими через високий рівень витрат на утримання поголів'я овець, а решта фінансово міцних

господарств може успішно вести галузь вівчарства, одержуючи прибуток. Крупнотоварні ферми забезпечують в середньому по господарствам Дніпропетровської області рентабельне ведення вівчарства на рівні + 27,5 %.

Таким чином впровадження системного підходу до ведення вівчарства дозволить вивести галузь вівчарства на конкурентний рівень.

Становлення ринку вівчарської продукції передбачає широке використання племінної продукції цінного генофонду вітчизняних племінних овець.

Тільки крупні товарні вівчарські ферми зможуть забезпечити беззбиткове ведення галузі в ринкових умовах.

Необхідно широко розвивати паритетні інтеграційні зв'язки між промисловими переробними підприємствами і вівчарськими господарствами на основі встановлення паритетних цін на вівчарську продукцію при однаковій нормі рентабельності виробництва, переробки та реалізації готових виробів.

2.2. Стан романівського вівчарства та шляхи його удосконалення

Грубововнове вівчарство, як і інші напрямки галузі, через диспаритет цін на сільськогосподарську й промислову продукцію, енергоносії й відсутності необхідних державних дотацій, зазнає труднощів у своєму становленні й розвитку.

На сьогоднішній день грубововнові вівці розводяться у багатьох областях України (Харківській, Донецькій, Луганській, Чернігівській, Київській, Житомирській, Миколаївській, Дніпропетровській та ін.), а також у високогірних районах Республіки Дагестан, Республіки Північна Осетія-Аланія, Карачаєво-Черкеської Республіки, Кабардино-Балкарської Республіки, почали активно поширюватися в степовій зоні Південного Федерального округу.

Історія становлення тваринництва свідчить про те, що залежно від соціально-економічних причин у країні й по регіонах спостерігалися періоди

бурхливого його розвитку й занепаду, росту чисельності й катастрофічного скорочення поголів'я, зльоту й падіння виробництва продукції. Були створені і розводилися породи: грозненська, ставропольська, кавказька, сальська, радянський меринос, дагестанська гірська, північнокавказька м'ясо-вовнова, радянська м'ясо-вовнова [9, 27].

Істотну роль у зменшенні чисельності грубошерстих овець зіграла метизація або схрещування грубошерстих овець із тонкорунними й напівтонкорунними породами. Розвиток тонкорунного й напівтонкорунного вівчарства в ХХ ст. призвів до витиснення грубошерстих овець навіть із традиційних районів їхнього розведення. Так, на базі грубововнових овець Південного Федерального округу створені тонкорунні породи овець радянський меринос і дагестанська гірська, а також напівтонкорунна порода радянська м'ясо-вовнова [30, 33].

В Україні до 1990 року овець романівської породи не розводили. Після розвалу Радянського Союзу сюди почали завозити невеликі групи овець, а інколи й поодиноких тварин цієї породи [31]. На сьогоднішній час романівську шубно-м'ясну породу багатоплідних овець успішно розводять в агрофірмі «Руно» Сумської області, ПСП «Ізумруд», КСП «Чкалова» Харківської області, а також у ФГ «Пітер» та інших господарствах. Замовлення на поставку молодняку надходять зі Львівської, Миколаївської, Донецької та інших областей.

В основі роботи з формування нового типу північної короткохвостої вівці, що отримала назву «романівська порода овець» шляхом народної селекції працями багатьох поколінь селян лягли економічні стимули:

- виробництво товарної овчини для шубної промисловості й виготовлення шуб, козушків виходячи з інтересів, потреб як внутрішнього, так і зовнішнього ринку;
- виробництво дешевої баранини для селянського двору й міського ринку;
- виробництво вовни для зимового одягу й взуття [26, 27].

Все це спонукало селянина Російського Нечорнозем'я й інших країн до поліпшення романівської породи овець, а саме до підвищення плідності, скоростиглості й поліпшення м'ясо-шубних якостей. Отже, розвиток «романовки» визначали економічні стимули – у першу чергу задоволення потреб ринку в баранині й у шубно-хутряних виробках. Ці стимули актуальні й сьогодні.

Наступною особливістю походження овець романівської породи була екологічна, а саме те, що вони виводилися в умовах сезонних циклів, що чітко проявлялися в річних, атмосферних явищах із коливаннями температури до -35°C узимку, до $+35^{\circ}\text{C}$ влітку, тобто з коливаннями температурного діапазону до 70° , тривалістю світлового дня від 7 годин узимку до 17 годин влітку, з коливаннями опадів від 5 до 65 мм на місяць, в умовах $55 - 60^{\circ}\text{C}$ північної широти. Цілком природно, що всі ці екологічні умови не могли не вплинути на життєві цикли овець романівської породи. Біоритми, що закріпилися в генотипі в процесі філогенезу, акумулювали в собі весь комплекс екологічних факторів і були мірою адекватного пристосування організму до умов середовища [14].

Незважаючи на специфічні труднощі, у першу чергу необхідно налагодити систему наукового забезпечення галузі, щодо проведення акліматизації, методів розведення, технології утримання й годівлі. І тому в умовах стихійного поширення порода в нашій країні не прижилася. У 1992 році, за наукового забезпечення Харківської державної зооветеринарної академії, доцентом В. Сухарльовим разом з директором Б. Білодідом та головним зоотехніком М. Заєць до агрофірми «Руно» Сумської області було завезено велику групу овець романівської породи. На початок 1995 року в господарстві налічувалося 420 вівцематок, 160 ярок і 20 баранів-плідників. Це було найбільше в Україні стадо чистопородних романівських овець.

У господарстві було акліматизовано овець нової для України породи і встановлено, що вівці романівської породи в умовах Сумської області приживаються добре, хоча й знижують у першому поколінні живу вагу,

плодючість та якість овчин. У наступних поколіннях вівці вирівнюють показники й відповідають стандарту породи.

За конституційними та екстер'єрними особливостями вівці романівської породи відрізняються від інших порід. Це тварини невеликі, дуже рухливі, легко звикають до господаря. Барани комолі, хоча ще 100 років тому були рогатими. На голові в овець - біла відмітина, ноги можуть бути білими у нижній третині, білі плями на шиї та інших частинах тулуба не допускаються. Голова й ноги вовною не покриті. У баранів росте чорна грива з грубого волосу, яка захоплює шию, груди і підгрудок. Хвіст у цих овець короткий. Кістяк тонкий і легкий.

Конституція у романівської породи має свої особливості. Так, з урахуванням показників розвитку кістяка, шкіри та вовнового покриву й екстер'єру вирізняють три типи конституції: міцний, грубий та ніжний [6, 7].

В Україні романівські вівці бажаного типу мають міцну конституцію, міцний кістяк, добре розвинуті м'язи, широкі та глибокі груди, короткий хвіст, потужний кістяк, добре поставлені ноги; роги відсутні. Вовновий покрив у баранів значно грубіший, ніж у маток. Уже у 8-9-місячному віці в них з'являється грива, яка складається з грубих остьових волокон.

Романівське вівчарство для країн з холодною зимою — це передусім неперевершені за якістю, красою і технологічними властивостями шуби й кожухи. Легкість, міцність, незвалюваність, краса, м'якість та високі теплозберігаючі якості – ось неповний комплекс переваг романівських овчин. Усе це зумовлене особливостями вовнового покриву. Так, у більшості грубововнових овець вовна має пух, ость, перехідний волос і мертвий, а в чистопородних романівських – тільки пух та ость. Особливістю вовнових волокон цієї породи є тонкий пух, довший за ость на 1-3 см; пухові вовнинки закручуються на поверхні в косички й кільце. У всіх інших порід грубововнових овець, навпаки, довга ость переростає пух і утворює довгі косиці. Окрім краси, довгий пух має й інші переваги. Так, коротка ость, підпираючи довгий пух, не дає йому звалюватися, створює навкруги тіла рівномірний

теплоізоляційний шар повітря. Довжина пуху не повинна перевищувати 5-6 см, щоб він не звалювався. Тонина вовнових волокон також важлива: найоптимальнішою є товщина ості від 65 до 70 мкм, пуху – від 20 до 25 мкм. Ось чому кожухи й шуби із романівських овчин такі теплі. Кількість пуху й ості в романівських овець має визначене співвідношення. Найкращими вважаються овчини, у яких на одне остьове волокно припадає десять пухових. Це співвідношення легко визначити за кольором руна при його розкритті. Ость у романівських овець завжди чорна, а пух білий. Тому якщо співвідношення пуху й ості 1:6-10, то руно голубувато-сіре.

Кращими вважаються овчини пояркові, одержані з ягнят віком 5-7 місяців, яких ще не стригли. Така овчина має тонку й еластичну міздру (шкіру), тонку ость і шовковистий довгий тонкий пух. Вовна пояркових овчин добре піддається штучній завивці, вироби з них дуже гарні, бо вовна при розгортанні голуба, а зовні має рудуватий відтінок. Кожух із пояркових овчин дуже теплий і м'який.

В технології шубного виробництва перевага завжди за овчинами меженними (або межовим). Їх отримують від стрижених ягнят у віці 5-6 місяців і забитих у віці 9-10 місяців. Вироби із меженних овчин важчі за пояркові, але ціняться за особливу міцність міздри. Вона є кращою у порівнянні з поярковою, витримує технологічний процес вичинки.

Після меженної овчини за якістю не поступаються овчини вівцематок 5-6 річного віку. У порівнянні з меженними вони важчі і грубіші. Найважчими є овчини із дорослих баранів. Не дивлячись на особливості, всі овчини романівських овець мають високу якість і придатні для пошиття кожухів.

Особлива якість шубних виробів із романівських овчин (легкі, міцні та добре носяться) обумовлена гістологічною будовою шкіри, а саме: густотою, товщиною та розміщенням колагенових волокон. За рахунок тонкої, але міцної міздри, романівські овчини легкі – 1 м² пояркової овчини має вагу 1,0-

1,1 кг, меженна (отримана у віці 7-9 місяців) — 1,2-1,3, овець дорослих — 1,3-1,5 кг. Овчини інших овець грубо-вовнових порід на 20-25% важчі.

Шубні якості відносяться до одного з основних критеріїв при оцінці романівських овчин при проведенні селекційно-плеємної роботи. В багатьох фермерських господарствах України від романівських овець вовни отримують незначну кількість — 1,3-3,5 кг на рік, при виході митої — 65-80%. Стрижку проводять тричі: навесні (лютому-березні), влітку (червні-липні), восени (вересні-жовтні). Дослідження, проведенні В. Сухарльовим, (1977) показали, що умови Лісостепу України дозволяють стригти романівських овець двічі: навесні та восени. Стрижка овець романівської породи декілька разів на рік є одним із недоліків в технології шубного вівчарства, так як є енергозатратною.

Романівська порода овець відноситься до найплідніших порід у світі. В Україні за одне ягніння романівська вівцематка приносить 2 - 3 ягнят, інколи - до 7, а за два ягніння на рік—до 9 - 13 ягнят [31, 3].

При відтворенні овець романівської породи існують деякі особливості. В той час як у овець переважної більшості порід охота проходить тільки у визначений період року (наприкінці літа — на початку осені), вівцематки романівської породи відрізняються поліестричністю – приходять в стан статевої охоти впродовж року. За рахунок тривалого відбору за плідністю їх сезонність при розмноженні змінилась. За умови повноцінної годівлі вівцематки ягняться двічі на рік (часто, тричі на два роки, або п'ять — на три роки). У овець романівської породи статева зрілість рання — в 3,5-4,0-місячному віці. Як показала практика, парувати їх бажано при досягненні живої маси 38-40 кг, так як при паруванні в ранньому віці у ярок спостерігається малоплідний приплід. Суягність у вівцематок романівської породи триває 140-150 днів (коротше, ніж у малоплідних порід), статева охота ж, навпаки, є тривалішою – близько 60 годин, в поодиноких випадках —до 5 діб. Враховуючи додатковий еструс і багаторазові осіменіння вірогідність запліднити романівських вівцематок значно вища, ніж у інших

порід. Висока плодючість овець романівської породи є їх унікальною особливістю і може коливатися в межах 180 - 250% і вище. Окремі господарства мають плодючість вівцематок 500% на рік при 1,8-2 ягніннях [1,28].

У вівцематок романівської породи багатоплідність зазвичай зростає до четвертого і, навіть, п'ятого ягніння, а потім починає знижуватися. Про багатоплідність вівцематки можна робити висновок по першому ягнінню, що дає підстави вести відбір у цьому напрямі вже з раннього віку маток.

Ріст та розвиток молодняку у молочний період залежить від молочності вівцематок. Вівцематки романівської породи відрізняються високою молочністю. За період 100 днів лактації вони продукують 100-400 кг молока, якого достатньо для вигодовування трьох ягнят. В середньому надій за добу складає 1,3-1,4 кг молока.

Жива маса новонародженого молодняку в значній мірі залежить від їх кількості в приплоді. У одинаків вона становить 3,7 кг, двоєн – 2,9, троєн – 2,5 і четверні – 2,3 кг. При відлученні у віці 100 днів (при однаковому рівні годівлі) жива маса молодняку малоплідних приплодів є вищою і складає в середньому 2,5 кг, багатоплідних – 1,6 кг. Жива маса дорослих баранів-плідників коливається в межах 69,7-72,0, вівцематок – 50-53 кг. За добрих умов годівлі та утримання жива маса племінних тварин значно вища.

Романівські вівці за кількістю м'ясної продукції та собівартістю її виробництва одні з найкращих серед порід. В багатьох фермерських господарствах України середньодобовий приріст живої маси, навіть за помірної відгодівлі, сягає 140-170 г. Передзабійна маса 6-7-місячних баранчиків складає 35 кг і вище, забійний вихід – до 50%. У 7-місячному віці вони мають наступні показники: передзабійна маса – 40 кг, маса охолодженої туші – до 19 кг, забійний вихід коливається в межах 46-47,5%, коефіцієнт м'ясності – 3%, сухої речовини в м'ясі – 25%, із якої на частку білку припадає 21,5%. М'ясо романівських овець за смаковими якостями високо ціниться, так як воно приємне, ароматне, без специфічного гострого присмаку,

притаманного багатьом породам овець. Виробництво м'яса може становити до 100 кг на вівцематку, за виходу молодняку – понад 220 голів на 100 маток. Саме тому овець романівської породи відносять до шубно-м'ясного напрямку.

Романівські вівці добре пристосувались до кормових умов суворого клімату, здатні вживати значно більше різноманітних рослин і краще, ніж інші породи овець, засвоюють поживні речовини із грубих кормів. Легше витримують низькі температури та їх різкі коливання. Від холоду овець захищає добре розвинений вовновий покрив. Зимово-вигульне утримання тварин зміцнює їхнє здоров'я, підвищує продуктивні та відтворні властивості.

Проведені дослідження В. Сухарльовим (1997) продуктивних особливостей романівської породи в умовах Сумської області показали, що середньорічна плодючість вівцематок за одне ягніння становить 230-270%. При цьому, згідно з градацією плодючості порід овець України, романівська має дуже високу плодючість (тоді як багатоплідний асканійський каракульський тип – високу, решта порід і типів — середню).

В умовах Сумщини вивчено м'ясну продуктивність романівського молодняку порівняно з баранчиками кросбредного типу [31].

Встановлено, що романівські баранці мають меншу живу масу і вираженість м'ясності: за забійною масою — на 17,7%, а за виходом — на 4,4%. При цьому туші шубних ягнят пісніші, бо жировідкладення формуються в них переважно не на туші у вигляді поливу, а на внутрішніх органах, так само як і в диких тварин. Коефіцієнт м'ясності в романівських баранчиків становив 3,4, а в кросбредів — 4. Але при цьому в перших ягнят у м'ясі було більше білків на 3%, а жиру менше на 16,5 відсотка за однакового коефіцієнта повноцінності м'яса. Тобто романівська ягнятина є більш дієтичною.

Багатоплідність виводить овець романівської породи на одне з перших місць за потенційними можливостями м'ясного виробництва, що є дуже актуальним для сьогодення України, коли поголів'я овець різко скоротилося і м'ясний ринок не насичений дієтичним м'ясом.

На сьогоднішній день романівська порода овець в Україні є офіційно визнаною. Поширювати овець романівської породи треба насамперед у лісостеповій та поліській зонах України, де клімат менш посушливий. Роботу з породою слід проводити, створивши племзавод і репродуктивні стада і поширюючи племінних овець по регіонах України. При цьому треба вести точне лінійне розведення, уникати інбридингу, мати в стадах тільки міцний тип овець. У перспективі вкрай потрібно створити український багатоплідний тип овець, який може перерости і в породу [31].

Одним із селекційних методів підвищення м'ясної продуктивності є промислове схрещування. Великий інтерес для промислового схрещування представляє унікальна багатоплідна романівська порода. В зв'язку з цим у ФГ «Марка А», розташованому в с. Б. Озерця, Петровського району, Саратовської області проведений науково-господарський дослід: сформовано дві групи маток (дослідна й контрольна) трирічного віку по 50 гол. у кожній. У контрольній групі матки ставропольської породи (СТ) покривалися ставропольськими баранами, а в дослідній – романівськими (РМ).

Відбивка ягнят від матерів проводилася в травні в 3-х місячному віці, після чого вони були поставлені на двомісячний нагул на природні зелені пасовища, з додаванням 200 г концентратів на голову. Починаючи з липня місяця, коли відбувається вигорання пасовищ, баранчиків відгодовували зеленою лісовою травою з додаванням макухи власного виробництва.

М'ясну продуктивність вивчали за результатами контрольних забоїв за методикою ВІТа (1978) трьох типових з кожної групи баранчиків в 4 і 7 - міс. віці.

Аналіз отриманих даних показує, що забійний вихід у помісних баранчиків у досліджувані вікові періоди був на 0,8 абс. відсотків більший, ніж у чистопорідних. Дані забійного виходу відповідають середній угодованості дорослих овець за ДСТ 5111-55.

Слід також зазначити, що до кінця науково-господарського дослідження чистопорідні й помісні баранчики давали туші, які відповідали вимогам

ринку. Перевага помісей по забійній масі в 4 міс. становила 17,4%, а в 7 міс. - 83%. При забої в 4 міс. м'якоті в туші містилося на 1,63, а в 7 міс. на 1,94 абс. відсотків більше, ніж у їхніх чистопорідних однолітків.

Підвищений вміст жиру в м'ясі помісей як в 4, так і в 7 - міс. віці, свідчить про кращу їхню скоростиглість у порівнянні з контролем. Поряд із загальним вмістом білка, визначалася його повноцінність, тобто відношення амінокислот триптофану до оксипроліну. Встановлено, що білково-якісний показник у помісей вищий, ніж у контрольних однолітків.

На закінчення необхідно відзначити, що для збільшення виробництва й поліпшення якості баранини доцільно проводити схрещування ставропольських маток з баранами романівської породи [17].

Не менш важливим завданням вітчизняного вівчарства є створення м'ясо-шубних овець у типі романівської породи методом міжпородного схрещування. Для цього в 2006 р. у ТОВ «Ягіднополянське» Татищевського району Саратовської області були завезені й використані в схрещуванні із цигайськими матками чистопорідні барани-плідники романівської породи із СПК «Авангард» (II гр.), СПК «Батьківщина» (III гр.), СПК «Червоний Перекоп» (IV гр.) Угличського району Ярославської області. Контролем (I гр.) служили тварини цигайської породи із ПЗ «Алтайський». Вирощування молодняку було наступним: з 2-х тижнів і до відбивки від матерів у віці 4 міс. - кошарно-базове, потім – 2,5 міс. заключний нагул на багатих травостоем природних пасовищах.

Схрещування цигайських маток з баранами романівської породи різних репродукторів було проведено, щоб виявити оптимальний варіант показників м'ясної продуктивності. З цією метою, при відбивці від матерів і після заключного нагулу за методикою ВІТа (1978) проводили забій трьох типових баранчиків з кожної групи.

Проведене схрещування цигайських маток з баранами романівської породи не привело до значних змін його хімічного складу. Навіть найбільша

різниця (1,37 абс. проц.) між чистопорідними тваринами й нащадками баранів СПК «Авангард» виявилася недостовірною.

Заключний нагул у значній мірі змінив картину м'ясної продуктивності. Збільшився забійний вихід - найбільший (1,07 абс. проц.) у нащадків баранів СПК «Батьківщина», а найменший (1,07 абс. проц.) у чистопорідних баранчиків.

Аналіз наведених даних свідчить, що, в цілому, в досліджуваному віці цигай х романівські поміси мали перевагу за забійними показниками перед їхніми чистопорідними однолітками.

При відбивці від матерів забійна маса нащадків романівських баранів різних репродукторів була практично однаковою й становила 13,42 кг, що на 8,7% ($P > 0,99$) більше чистопорідних однолітків.

Якість туш у значній мірі визначається вмістом у ній м'якоті. Найбільша (10,32 кг) її кількість була в тушах баранчиків IV групи, а найменша (9,80 кг) - однолітків II групи. В цілому, перевага цигай х романівських помісей перед чистопорідними цигайськими за вмістом м'якоті й маси відрубів першого сорту склала відповідно 11,6% і 10,7% (при $P > 0,99$ в обох випадках). Що стосується хімічного складу м'якоті, то за період нагулу відбулося зменшення в м'ясі вологи й збільшення жиру при практично незмінному вмісті золи й білка.

У цій роботі жирो-білкове співвідношення в м'ясі чистопорідних баранчиків в 4 міс. склало 1:0,48, а помісей від 1:0,43 (III група) до 1:0,47 (IV група). До 6 місяців ці показники зросли й склали відповідно до 1:0,70 у чистопорідних і від 1:0,70 (II група) до 1:0,77 (IV група) у помісей. З віком м'ясо ставало дедалі якісним.

Таким чином, вивчення м'ясної продуктивності цигай х романівських помісей свідчить про те, що барани романівської породи різних репродукторів, які беруть участь у схрещуванні, зробили певною мірою вплив на м'ясну продуктивність потомства. Тому їх можна рекомендувати

для подальшої роботи при створенні стада м'ясо-шубних овець у типі романівської породи [18].

В романівському вівчарстві при веденні селекційної роботи застосовують різні методи оцінки тварин як за фенотипом, так і за походженням. Особливості оцінки й відбору романівських овець за окремими селекційними ознаками полягають у певних розходженнях в спадковості селекційних ознак у тварин різного походження як всередині окремих стад, так і в цілому по породі.

Показники продуктивності окремих генеалогічних груп тварин проаналізовані у стаді СПК «Авангард» з використанням бази даних ПК «Ромсел». Наведене стадо відрізняється високим рівнем племінної роботи з вівцями романівської породи й на сьогоднішній день має найбільше поголів'я овець у Ярославській області.

В племінних господарствах Ярославської області в 2006 р. було 5379 голів овець, з них 1916 маток. Середня плодючість маток склала 211 ягнят, кількість тварин класу еліта й перший - 94%, жива маса баранів - 74 кг, маток - 59 кг. Варіабельність розглянутих показників досить велика, що вказує на можливість подальшого вдосконалення цих ознак у селекції.

Робота з удосконалення овець певних генетичних груп повинна передбачати нагромадження в стаді тварин бажаних генотипів з метою підвищення їхньої продуктивності. При внутрішньо породній селекції це досягається розведенням по лініях, а також їхніх кросів.

Аналіз продуктивних якостей овець у стаді СПК «Авангард» показав, що істотних розходжень за продуктивністю у тварин різних ліній не спостерігається. Жива маса маток в середньому склала 61,0 кг (56, 4-63,7), настриг вовни - 1,8 кг (1, 5-2,0), плодючість - 2,0 ягнят на матку (1, 7-2.2).

Поняття заводських ліній у романівському вівчарстві поступово втрачається, у більшості випадків тварини пов'язані між собою спільним походженням від видатного родоначальника, ознаки й тип якого намагаються

підтримати в ряді поколінь відбором і підбором без використання інбридингу.

Більшість високопродуктивних ліній тварин були закладені в 60-х роках минулого сторіччя, тому, на даний момент, вони можуть вважатися генеалогічними групами. При кросі особин відбувається адитивний взаємодоповнюючий ефект (гетерозис). Цей метод у романівському вівчарстві широко використовується.

Аналіз результатів кросів показав, що в стаді СПК «Авангард» виділені тварини 15 варіантів міжлінійних спарювань. По живій масі виділені кроси ♂3 х ♀541 - 65,6 кг, ♂20 х ♀450 - 65,5 кг, ♂34 х ♀541 - 65,2 кг. У цих кросах по живій масі з материнської сторони в позитивному відношенні виділилася лінія 541, а з батьківської сторони - лінія 34. Наведені кроси за цим показником перевищують значення однолітків класу - еліта на 19,3%, стандарт породи - на 36,6%. В подальшій селекційній роботі необхідно рекомендувати використання цих отриманих кросів для збільшення живої маси маток.

Найбільш високий настриг вовни відзначений у тварин кросів ♂267 х ♀34 - 2,1 кг, ♂541 х ♀3 - 2,1 кг і ♂25 х ♀3 - 2,0 кг. Отримані кроси за настригом вовни перевищують стандарт породи на 23,5%. За плодючістю маток найбільше виділяються кроси ♂3 х ♀34 - 2,4 ягня, ♂267 х ♀34 - 2,3 ягня на 1 матку. В обох кросах з материнської сторони бере участь лінія 34.

Таким чином, у племінних стадах овець романівської породи доцільно застосовувати кросування особин ліній 3, 34, 267 і 541 для одержання тварин з цінними генотипами [19].

З 2000 року у ФГ В. Кривова Олексинського району Тульської області розводять романівських овець цієї унікальної породи. Тварини представлені трьома лініями: 18-а - відселекціонована по живій масі, настригу вовни й плодючості, 115-а - по живій масі й плодючості й 3-я лінія також - по живій масі й шубним якостям.

За останні роки в області різко зріс попит на баранину, що в економіці фермерського господарства стало відігравати вирішальну роль. Була поставлена мета, в умовах фермерського господарства виявити й оцінити молодняк (валушків) різних ліній, їхню здатність до інтенсивної відгодівлі, забійні якості. Тварин для досліду відбирали методом аналогів з урахуванням лінійної належності й утримували в однакових умовах. Ярок і баранчиків утримували разом з матками 65 днів після відбивки й кастрації баранчиків, валушків вирощували окремо від ярок. Годували тварин однаково по деталізованих нормах. Забійні й м'ясні якості визначали за методикою ВІТ (1978 р.). Економічну ефективність визначали на основі обліку фактичних витрат кормів на одиницю приросту живої маси тварин.

Для формування м'ясної продуктивності валушків особливо важливим є період росту й розвитку тварин. У цей час відбувається нарощування живої маси, зміни в співвідношенні м'язової, жирової й кісткової тканин.

Одним з показників м'ясної скоростиглості служить величина середньодобових приростів живої маси, здатність до відкладення жиру в ранньому віці. Чим менше витрачається корму на таку тварину, тим вища оплата корму отриманою продукцією.

При вирощуванні валушків до 5-міс. віку не виявлено істотних розходжень в інтенсивності приросту живої маси між групами тварин. Однак у період відгодівлі здатність нарощувати живу масу у валушків різних груп виявилася по-різному. Найбільш інтенсивно відгодовувалися валушки III групи, приріст 166 г за добу, що на 26 г вище, ніж в I групі й на 14 г в II. При однакових витратах кормів за період відгодівлі в 104,5 к. од. на голову витрати кормів на 1 кг приросту свідчать про кращу окупність витрачених кормів валушками III групи.

Для визначення забійних якостей валушків різних ліній визначали їхню предзабійну й забійну масу, для чого з кожної групи було вбито по 3 голови. Показники маси туш, внутрішнього жиру, забійний вихід свідчать про перевагу валушків III групи.

По морфологічному складу туші найбільш оптимальне співвідношення мали також тварини III групи: 79,5 % м'якоті й 20,5% кісток. Отримані результати свідчать про те, що при однакових умовах годівлі й утримання тварини, що входять до 3-ї лінії, виявили кращі відгодівельні й м'ясні якості, ніж 18 і 115 лінії.

Отже, в умовах прийнятої технології відгодівлі овець на м'ясо необхідно використовувати тварин тих ліній у породі, які найбільш повно відповідають заданим вимогам [29].

При вирощуванні овець практичний інтерес представляють такі питання: оптимального строку ягніння маток, їхня відтворювальна здатність залежно від сезону ягніння; ріст і розвиток отриманого молодняка, його збереженість і продуктивність залежно від сезону народження; економічна доцільність різних строків ягніння, вартість кормів, реалізація м'яса - баранини з урахуванням споживчих цін.

У зв'язку з цим були проведені дослідження у ТОВ «Південь Підмосков'я» в 2004-2006 рр., де утримується чистопорідне, племінне поголів'я овець романівської породи чисельністю 680 голів. Утримання овець: взимку - на фермі з вигулом у загонах, влітку - на пасовищах, із загонем на ніч на ферму. Годівля овець згідно нормам ВІТа.

Результати ягніння маток у різні сезони року свідчать про те, що кращі показники по відтворенню мали матки осіннього й зимового ягніння в порівнянні з матками весняного ягніння. На матку до відбивки в 90 днів в I групі отримано - 7 ягнят, тоді як в II - 2,1 і в III - 2,0. Така різниця пояснюється тим, що у весняний період ягнята народжуються ослабленими через низьку якість кормів, особливо в другій половині зимового періоду.

Практичний інтерес представляє зміна живої маси баранчиків, їхній приріст із урахуванням сезону народження. На початковому етапі кращі показники росту мали баранчики осіннього й зимового народження, однак після відбивки в 90 днів баранчики весняного народження перевершили однолітків II і III груп на 6,3 і 2,4% відповідно. За весь період вирощування

приріст живої маси у баранчиків весняного народження склав 146 г, осіннього - 135 і зимового - 139 г.

Облік вовнової продуктивності проводили під час стриження в 6 - міс. віці. Результати стрижки свідчать про те, що вовнова продуктивність у молодняка осіннього й зимового народження вища, ніж у весняного на 13 і 7,6% відповідно. Як бачимо, за інших однакових умов, більш низька температура навколишнього середовища стимулює ріст вовни у тварин.

У собівартості продукції вівчарства вартість кормів у ТОВ «Південь Підмосков'я» займає близько 56%. Наведені дані свідчать про те, що сезон народження істотно впливає на вартість вирощування молодняка. Так, різниця між вирощуванням ягнят весняного й осіннього народження різниться на користь весняного в 1,6 рази, зимового в 1,3 рази відповідно.

Виходячи з різних строків ягніння маток можна зробити висновок про те, що найбільш вигідним і менш витратним, на прикладі ТОВ «Південь Підмосков'я», є весняне ягніння маток, що дозволяє вирощувати й відгодовувати молодняк на дешевих зелених кормах. Однак у цьому випадку молодняк «іде» у зиму або реалізується в несприятливий ціновий період. Поряд із цим у досліді при весняному ягнінні отримані порівняно низькі показники відтворення маток і збереженості ягнят до моменту відбивки їх від маток. Але не встановлено значної різниці в рості й розвитку ягнят, особливо на заключному етапі вирощування залежно від сезону їхнього народження [15].

Тому, підсумовуючи всі за й проти, найбільш вигідними при розведенні овець романівської породи є осінні й зимові строки ягніння маток.

Відомо, що на строк господарського використання овець впливає ряд факторів: годівля, технологія утримання, спадковість і цілий ряд інших, одним із яких є тип нервової діяльності тварин. Середній строк господарського використання маток становить 2 - 2,2 роки. Це одна із причин низької рентабельності галузі.

Використовуючи теоретичні основи вчення И.П. Павлова про вищу нервову діяльність відбирали маток романівської породи з урахуванням їх типу нервової діяльності.

Так, за три роки господарського використання маток у господарстві «Довгопілля» вибуло 67% реактивно стійких тварин, тоді як із групи інертно чутливих 74%. Аналогічна тенденція вибуття маток виявлена й на племзаводі «Русь». Матки, що володіють реактивно стійким типом нервової діяльності, більш пристосовані до даних умов годівлі й утримання, ніж тварини інертно чутливого типу, про що свідчить менша кількість тварин, що вибула із стада.

Необхідно відзначити, що в умовах фермерського господарства фактор впливу типу нервової діяльності на тривалість господарського використання нівелюється. Очевидно, це пов'язане з індивідуальним доглядом за тваринами при малій чисельності поголів'я.

Таким чином, відбираючи маток за типом нервової діяльності, вивчаючи їх племінні й господарські якості, можна зробити висновок, що в породі є певна частина тварин, яка краще адаптується до даного середовища перебування й має великий строк господарського використання [22].

Відповідно до зоотехнічних вимог з бонітування (оцінці) овець романівської породи, їх оцінюють по 17 ознакам, з яких 10 ознак кількісних (довжина ості, довжина пуху, тонина ості, тонина пуху, величина завитка, тип народження (у числі скількох народилася тварина), жива маса при народженні, жива маса при відбивці, жива маса при бонітуванні в 8-9 місяців, настриг вовни). Кількісні ознаки враховуються в їх натуральних одиницях виміру.

Якісних ознак у романівських овець за інструкцією сім (тип конституції, густота вовни, співвідношення ості й пуху по кількості, вирівненість вовни по руно, наявність перехідного волосся, оброслість черева, групи овчин).

Вираженість кожної якісної ознаки визначається декількома градаціями. Наприклад, тип конституції може бути трьох градацій - міцний

(КМ), ніжний (КН) і грубий (КГ), густота вовни теж трьох градацій: густа (ГГ), задовільна (Г) і рідка (ГР) і т. ін. Усього за 7 якісними ознаками передбачено 25 градацій.

Таким чином, при оцінці тварин бонітер повинен по кожній тварині розглянути всю сукупність отриманої інформації й на основі висновку призначити їй відповідний клас. Зробити це безпомилково наглядним шляхом досить складно.

Тому для оцінки було б логічно мати однозначно виражений, придатний до ранжирування тварин такий комплексний показник, у якому враховувалися б значення всіх селекційних ознак, включаючи в нього й саму класну оцінку. Обробка даних для оцінки овець може бути здійснена за допомогою найпростішої комп'ютерної програми (наприклад, в електронних таблицях). Для збору первинних даних може використовуватися той же встановлений ДСТ 46-156-84 журнал бонітування й продуктивності овець романівської породи.

Вівці, що мають однаковий клас, мають дуже розліті величини інших селекційних ознак. Відповідно різняться і їх комплексні оціночні показники, тобто в одному класі вівці мають оцінки, які істотно відрізняються за комплексом ознак, вони в принципі нерівноцінні. За допомогою комплексного оціночного показника їх можна проранжувати всередині класу, тобто дати їм більш точну індивідуальну оцінку. Добре й те, що така оцінка здійснюється автоматично, тобто витрати праці мінімізуються. Таким чином, поліпшується точність фенотипічної оцінки й підвищується продуктивність праці селекціонера при її проведенні.

Якщо ж споживач має намір використовувати дані не тільки для оцінки за фенотипом, а й для прогнозування результатів експлуатації тварин, перевірки плідників за потомством, індивідуального підбору пар, і т. ін., то необхідний професійно виконаний програмний продукт для управління базами даних індивідуального обліку в тваринництві [12].

Отже, романівська порода овець є для України дуже перспективною, і за нею велике майбутнє. Її можна розводити в чистоті, а також використовувати для підвищення плодючості деяких типів і порід та промислового схрещування, і якщо держава не візьме на себе координуючі функції, а також наукове забезпечення розвитку цієї унікальної породи, то в ринкових умовах буде тривати некерований процес поширення цих овець і втрати ними унікальних особливостей.

МАТЕРІАЛ, УМОВИ І МЕТОДИКИ ВИКОНАННЯ РОБОТИ

3.1. Матеріал та методика досліджень

Однією з порід, що широко використовується в господарствах різних форм власності являється романівська порода. Романівська порода займає особливе положення серед численних типів грубововнових північних овець. Вона має високу плодючість і поліестричність, м'ясо її відрізняється добрими смаковими якостями. М'ясна продуктивність відіграє вирішальну роль в економіці романівського вівчарства, тому що складає 75-80 % і більше у загальному обсязі товарної продукції від овець даного напрямку продуктивності.

Дослідження з підвищення рівня м'ясних якостей овець романівської породи проводилися на базі Агрохолдингу “Золоте руно” Дніпровського району Дніпропетровської області.

При проведенні науково-господарського дослідження методом пар-аналогів було сформовано дві групи вівцематок I класу (контрольна та дослідна), чисельністю 20 голів кожна.

У період парування за дослідною групою маток були закріплені гісарські барани-плідники. У контрольній групі маток проводили чистопородне розведення.

Під час ягніння отриманий приплід нумерувався в обох групах пластиковими бірками. Ягнята до відлучення як в дослідній, так і в контрольній групі утримувались з матками в одній отарі.

До підгодівлі їх приручали з 10-денного віку в спеціально побудованих їдальнях, де в годівницях постійно були овес, сіль, крейда та доброї якості люцернове сіно. З 2-х місячного віку ягнят переводили на раціон.

Відлучення ягнят від матерів проводили у віці 4-х місяців. Після відлучення молодняк обох груп мав однакові умови годівлі та утримання.

Вивчення всіх господарсько-корисних ознак в господарстві проводили за загальноприйнятими в зоотехнії методиками, з використанням біометричної обробки деяких матеріалів.

Вивчення росту та розвитку овець в залежності від статі здійснювали на підставі періодичних зважувань в різні вікові періоди та в період проведення бонітування стада. При цьому розраховували абсолютні і середньодобові прирости живої маси.

Тварин зважували індивідуально з точністю до 0,1 кг при народженні і до 0,5 кг в останні вікові періоди. Зважування проводили в ранкові часи перед годівлею.

М'ясну продуктивність вивчали шляхом контрольного забою баранців по 3 голови кожної групи. При цьому враховували живу масу після 24-годинної голодної витримки і результати первинної обробки туш.

Господарство є благополучним щодо інфекційних, інвазійних захворювань, а тварини – клінічно здорові.

3.2. Умови досліджень

Агрохолдинг "Золоте руно" розташоване в центральній частині Дніпровського району Дніпропетровської області на відстані 12 км від районної ради і 10 км від обласного центра – міста Дніпро. Відстань до найближчої залізничної станції 10 км.

Центральна садиба господарства знаходиться в селі Олександрівка.

Господарство входить у зону помірно-засушливого клімату і характеризується доволі сухим літом і малосніжною зимою. Середньорічна температурою повітря +7-8°C. Сума опадів за вегетаційний період складає 250-270 мм, середньорічна кількість опадів – 410-490 мм. Тривалість безморозного періоду в середньому складає 150-185 днів.

Переважний напрямок вітрів – східний і південно-східний. На території господарства переважно зустрічаються чорноземи нееродовані і середньосуглинисті ґрунти.

Усі земельні ділянки, придатні для оранки і знаходяться навколо господарства, належать різним агроформуванням. Підприємство не має власних земель. Пасовища в оренді. Кормові ресурси для утримання овець закупаються в різних фермерських господарствах. Загальна кількість пасовищ, що орендуються – 250 га.

Транспортний зв'язок господарства з пунктами здачі продукції і сировини добре налагоджений – через нього проходить траса обласного і міжобласного значення. Внутрішньогосподарський зв'язок здійснюється по дорогах із твердим покриттям.

В зв'язку з тим, що тваринництво в господарстві представлене галуззю вівчарства значна частина земельних ресурсів, відведених під пасовища, належить іншим підприємствам.

У цілому слід зазначити, що в господарстві для економічно вигідного виробництва необхідні земельні ресурси для отримання кормів різних видів, а також пасовища.

За останні роки господарство знаходилося на забезпеченні кормами за рахунок придбання їх у сторонніх організацій. Аналізуючи дані забезпеченості кормами, слід зазначити, що потреба поголів'я в грубих, соковитих і концентрованих кормах була достатньою і виконувалася на 90-100 % відповідно. Забезпеченість овець зеленими кормами покривалася за рахунок випасання їх на орендованих пасовищах.

В господарстві впродовж останніх років займаються розведенням овець романівської породи з метою отримання баранини та ягнятини. Поголів'я і показники ефективності виробництва продукції вівчарства наведені в табл. 1.

Поголів'я овець в Агрохолдингу „Золоте руно” знаходиться на рівні 330 голів. Кількість вівцематок за останні роки зростає і нараховує 225 гол, що становить в середньому 68,2 % від загального поголів'я.

1. Поголів'я і показники ефективності виробництва продукції вівчарства

Показник	Рік	
	2018	2019
Поголів'я овець, всього гол.	278	330
зокрема вівцематки, гол.	190	225
Отримано ягнят, всього гол.	352	405
Вихід ягнят на 100 вівцематок, гол.	185,0	180,0
Витрати кормів: на 1 ц вовни	184,1	182,0

Що стосується затрат кормів на одиницю виробленої продукції, то ці показники в господарстві перевищують рекомендовані норми.

У таблиці 2 наведені дані забезпеченості господарства трудовими ресурсами за 2019-2020 рр.

2. Наявність трудових ресурсів

Показники	Рік	
	2019	2020
Середньорічна чисельність постійних працівників, чол.	4	4
із них обслуговують вівчарство	4	4

Впродовж останніх двох років в Агрохолдингу "Золоте руно" середньорічна чисельність постійних працівників, що забезпечують виробництво знаходиться на рівні 4 чол.

У структурі собівартості при виробництві м'яса баранини найбільшу питому частку в теперішній час займають корми (40,8 %) і заробітна плата (30,5 %). Зниження собівартості одиниці продукції можливо за рахунок зменшення витрат на виробництво і заготівлю високоякісних кормів.

У таблиці 3 приведений рівень рентабельності галузі вівчарства Агрохолдингу.

3. Рентабельність продукції тваринництва

Показники	Рік	
	2019	2020
Виручка від реалізації, тис. грн.	216,6	172,2
Собівартість всієї реалізованої продукції, тис. грн.	181,6	143,8
Прибуток (+), тис. грн.	35,0	78,6
Рівень рентабельності виробництва, %	19,3	40,6

Дані свідчать про те, що рентабельність виробництва продукції вівчарства знаходиться на рівні – 19,3-40,6 %.

Галузь не збиткова, але і прибуток від реалізації продукції низький, що не дозволяє істотно розширювати виробництво за рахунок власних коштів. Одним із негативних чинників цього процесу є низька ціна на вовну, яку можна отримувати двічі на рік.

4. АНАЛІЗ СТАНУ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ ГАЛУЗІ ВІВЧАРСТВА

4.1. Породний, класний та віковий склад стада

В структурі стада овець господарства виділяють наступні статеві-вікові групи: барани-плідники, вівцематки, ремонтний молодняк та ягнята поточного року народження (табл. 4).

4. Структура основного стада овець (на кінець року)

Показник	2019		2020	
	голів	%	голів	%
Поголів'я овець, всього	278	100	330	100
Барани-плідники	12	4,3	15	4,5
Ремонтні барани	10	3,6	10	3,0
Вівцематки	190	68,3	225	68,2
Ремонтні ярки	66	23,7	80	24,2

Слід відзначити, що впродовж 2019-2020 рр. кількість баранів-плідників знаходилася на рівні 12-15 гол., що в процентному відношенні складає 4,3-4,5 %. Цієї кількості достатньо для проведення парування вівцематок впродовж всього року.

Поголів'я вівцематок коливається в межах 68,3-52,3 % від наявного поголів'я овець.

В господарстві впродовж останніх років нарощується кількість основного поголів'я. Про це свідчить відсоток залишеного на відтворення стада ремонтного молодняку. Так, в 2019 році кількість ремонтних ярок складала 23,7 %, в 2020 – 24,2; ремонтних баранів – відповідно 3,0 та 3,6 %.

У господарстві щорічно проводиться бонітування, при цьому оцінюються племінні і продуктивні якості овець. На його підставі можна

судити про племінну цінність тварин. Класний склад овець господарства за останній рік наведено в таблиці 5.

5. Племінна цінність овець

Показник	Клас						Кількість, гол.
	еліта		I		II		
	гол.	%	гол.	%	гол.	%	
Барани-плідники	12	80	3	20	-	-	15
Ремонтні барани	8	80	2	20	-	-	10
Вівцематки	88	39,1	96	42,7	41	18,2	225
Ремонтні ярки	33	41,3	41	51,2	6	7,5	80
Всього	141	42,7	142	43,0	47	14,3	330

Слід зазначити, що барани-плідники романівської породи в Агрохолдингу "Золоте руно" за продуктивними показниками, а також екстер'єром і конституцією відносяться до класу еліта та першого. Слід також зазначити, що за походженням всі барани-плідники із двійневих або трійневих приплодів.

Розглядаючи класний склад вівцематок, слід зазначити, що майже 82 % мають оцінку класу еліта і першого. Із групи ремонтних ярок тільки 7,5 % має другий бонітувальний клас. Все це дає підставу стверджувати про можливість проводити цілеспрямовану селекційно-племінну роботу, направлену на покращення продуктивних показників овець.

Процес формування стада дуже складний з погляду селекційно-племінної роботи. Щорічно необхідно проводити процес вибракування (видалення зі стада) старих, низькопродуктивних тварин, а також тих, які відрізняються низькими показників відтворювальної здатності.

Віковий склад стада овець наведений в табл. 6.

Слід відзначити, що більшість овець дорослого репродуктивного поголів'я мають вік 3-4 роки. Таких тварин в стаді нараховується 113 гол., або 72 %. Це свідчить про те, що в стаді проводять цілеспрямовану селекційно-племінну роботу, направлену на збереження в стаді

високопродуктивних тварин і жорсткою вибраковою овець, продуктивність яких знижується з віком, або з інших причин.

6. Віковий склад дорослого стада овець

Показник	Всього, гол.	Вік, років							
		2		3		4		5 і старше	
		гол.	%	гол.	%	гол.	%	гол.	%
Барани-плідники	15	3	20,0	3	20,0	6	40,0	3	20,0
Вівцематки	225	35	15,6	88	39,1	78	34,6	24	10,7
Всього	240	38	15,8	91	37,9	84	35,0	27	11,3

4.2. Аналіз продуктивних показників овець

Продуктивні якості сільськогосподарських тварин формуються в процесі онтогенезу і визначаються генотипом батьків та умовами навколишнього середовища.

Жива маса є однією із найважливіших селекційних ознак. Вона обумовлена породою, віком, статтю, сезоном ягніння, умовами вирощування, а також є показником здоров'я, витривалості та продуктивності.

Нами оцінене все доросле поголів'я за живою масою в розрізі статеві-вікових груп (таблиця 7).

7. Продуктивні показники овець

Статеві-вікові групи	Жива маса, кг		Настриг вовни, кг
	фактично	мінімальні вимоги (I клас)	
Барани-плідники	73 ± 4,1	60	4,1±0,25
Барани ремонтні	47 ± 2,6	33	3,7±0,21
Вівцематки	51 ± 2,9	48	3,0±0,45
Ярки ремонтні	36 ± 1,8	30	2,2±0,64

Жива маса у всіх статеві-вікових груп овець романівської породи Агрохолдингу перевищує мінімальні вимоги, встановлені для I класу. Дані

таблиці 7 свідчать, що жива маса баранів-плідників в середньому по стаду становить 73 кг, вівцематок – 51, ремонтних баранів і ярки відповідно – 47 і 36 кг.

Аналізуючи вовнову продуктивність овець в господарстві слід відмітити, що настриг вовни характеризується доволі високим рівнем. Вовна груба, її вихід становить 45-50 %, в зв'язку з тим, що в руні багато механічних домішок. Тому, на нашу думку, кращим заходом в технології романівського вівчарства являється дворазова стрижка їх на впродовж року.

Враховуючи все вищезазначене слід відмітити, що стадо овець романівської породи в Агрохолдингу характеризується досить високими показниками продуктивності.

При створенні необхідних умов годівлі, утримання є можливість збільшити поголів'я і підвищити його якісні і кількісні показники продуктивності.

4.3. Відтворювальна здатність вівцематок

В умовах інтенсифікації вівчарства під час визначення економічної вагомості основних селекційних ознак при удосконаленні існуючих порід провідне місце відводиться відтворювальній здатності тварин, до якої належать заплідненість, плодючість, молочність маток та їх здатність вигодовувати ягнят.

Плодючість – це генетично обумовлена ознака, про що свідчить велика мінливість багатоплідності у овець різних порід.

За даними ряду авторів значення коефіцієнтів успадкування багатоплідності у овець в межах породи низькі – від 0 до 20 %. Однак, на підставі того, що успадкування плодючості невисоке, не можна стверджувати, що селекція за цією ознакою неефективна. Знання характеру і ступеню обумовленості цієї ознаки генетичними та паратиповими факторами може суттєво допомогти в роботі з подальшим поліпшенням відтворювальної здатності овець.

Характеристика відтворювальної здатності вівцематок романівської породи, яку розводять в господарстві наведена в табл. 8.

8. Показники відтворювальної здатності вівцематок

Показник	2019 р.		2020 р.	
	гол.	%	гол.	%
Кількість вівцематок	190	100	225	100
Спаровано	187	100	221	100
Об'ягнулося	182	97,3	216	97,7
Молодняк поточного року народження	337	100	389	100
Плодючість, %		185,0		180,0
Збереження до відлучення, гол	320	95,0	371	95,8

Аналізуючи дані таблиці 8, слід відзначити, що вівцематки господарства відрізняються високою плодючістю. Так, плодючість вівцематок в 2019 складала 185,0 %, а в 2020 – 180,0 %.

Збереженість репродуктивного поголів'я від відлучення до бонітування являється основним технологічним заходом збільшення поголів'я овець в господарствах різних форм власності. Як показала практика господарства, найкритичнішим періодом при вирощуванні ягнят є перші чотири місяці після їх народження. В цей період можливий значний відхід ягнят, відставання їх в рості, в зв'язку з тим, що вони гублять своїх матерів і пізно звикають до поїдання грубих кормів. При скупченому утриманні вівцематок в приміщенні погіршується мікроклімат, що приводить до захворювання ягнят на легеневі хвороби. Крім того вівцематки часто травмують ягнят.

Нами встановлено, що збереженість ягнят за останні два роки в господарстві коливається в межах 95,0-95,8 %.

4.4. Утримання овець в господарстві

В господарстві практикується стійлово-пасовищне утримання, при якому вівці протягом певного періоду залежно від кліматичних умов і організації кормової бази утримуються в приміщеннях, а в літню пору – на культурних або природних пасовищах. Перевага його полягає в тім, що він дозволяє більш раціонально використовувати не тільки стійлові корми (грубі, соковиті і концентровані), але й наявні в господарстві пасовища, оскільки суха речовина молоді трави по загальній поживній цінності наближається до концентрованих кормів, але собівартість кормової одиниці пасовищного корму значно нижче.

В зимовий період овець утримують у спеціальних приміщеннях кошарах, поруч з якими обладнані кормовигульні майданчики (бази). Приміщення для зимівлі овець в господарстві готують своєчасно. Оскільки вівці бояться вологості та протягів, кошари добре просушують і утеплюють.

Гній прибирають раз на рік вручну. При цьому гній ріжуть на невеликі плити, грузять на транспорт і вивозять за межі кошари. Після прибирання гною приміщення ремонтують, потім дезінфікують, білять, і тільки тоді воно вважається підготовленим до зимівлі.

За 15-20 днів до постановки овець на зимівлю підлогу кошари застеляють товстим шаром соломи, перевіряють освітлення, водопровід і автонапувалки, встановлюють необхідне обладнання. Вхідні ворота в кошарах обладнані тамбурами.

У кошарах на вівцематку при зимовому ягнінні відводиться 1,8-2,0 м², на барана-плідника – 2-2,5 м², на одну голову ремонтних баранів – 1,6-1,8 м², ярок – 1,2-1,4 м²

У кошарах, де проводиться зимове ягніння маток, на цей період облаштовують родильне відділення, приміщення для розміщення сакманів і для суягних маток. У кожному приміщенні, де проводиться ягніння, влаштовують кормовий стіл і напувалки для маток і ягнят.

Для кращого обслуговування підсисних маток з ягнятами з них

формують сакмани, які утримуються в різних за величиною оцарках. У сакмани підбираються приблизно однакові за віком, розвитку і станом здоров'я ягнята. Матки з ягнятами-двійнями формуються в окремі сакмани. Слабких, відстаючих у розвитку ягнят, переводять до матерів у кращі сакмани, де їм створюються кращі умови годівлі і утримання. Робота з формування сакманів дуже важлива і відповідальна, її виконує старший чабан.

Вигульні майданчики також готують до зимівлі. Влітку їх очищають від гною, добре просушують і перед постановкою овець на зимівлю застеляють ґрунт шаром підстилки.

Вівці мають вільний доступ до годівниць і до води, так як ферма укомплектована водопроводом. Спеціально для годівлі овець у зимовий період у кожній отарі встановлюють кормовий стіл. У зимовий період овець годують і утримують протягом дня на відкритому повітрі, тому кормовий стіл обладнують в базу. Кормові столи встановлюють в центрі бази, щоб вівці могли вільно підходити до годівниць.

Для згодовування грубих, соковитих кормів в господарстві використовують пересувні двосторонні годівниці ясельного типу. Їх встановлюють в два ряди з кормовим проходом між ними шириною 3 м. організовуючи кормовий стіл, витримують фронт годівлі з розрахунку на дорослу вівцю 0,4 м, на одну голову молодняка – 0,3 м.

З настанням сухої і теплої погоди сакмани виганяють на пасовище. Першими переміщаються старші сакмани, потім середні і пізніше всі молодші. Сакмани пасуть недалеко від кошари, щоб у випадку непогоди ягнят укрити в кошару. Підсисних маток напувають два-три рази в день: ранком, в обід і ввечері.

Відлучення ягнят проводиться у віці 4 місяців. При відлученні молодняк зважується, індивідуально нумерується. При цьому ягнята, отримані від матерів еліти і 1 класу, оцінюються за типом, розвитком і

довжиною вовни. При відлученні молодняк формується в окремі отари баранчиків, ремонтних ярочок і валашків з урахуванням їх розвитку.

Після відлучення ягнят і формування молоднякових отар їх переводять на заздалегідь підготовлені пасовища .

В літній період в господарстві застосовують пасовищне утримання. До вигону овець на пасовища ретельно готують. Передусім поголів'я піддають огляду і спеціальним обробкам. Зрізують відрослий копитний ріг, зістригають брудну вовну біля хвоста. Усіх овець і собак піддають дегельмінтизації. Перехід від зимового стійлового утримання овець до пасовищного здійснюють повільно – на протязі 7-10 діб.

Випасання овець організують так, щоб вівці щоденно протягом усього пасовищного періоду отримували належну за нормами кількість зеленої маси і щоб травостій пасовищ підтримувався у належному стані. Ділянки пасовищ закріплюють за чабанами.

При пасовищному утриманні овець напувають 2-3 рази на день. На місці відпочинку отар встановлюють ємності і корита для води. Воду підвозять спеціальними транспортними засобами із розрахунку 6-8 л/гол.

Місце відпочинку (тирло) облаштоване загоном, який легко монтується і демонтується. В загоні організують розкіл – вузький прохід із щитів довжиною 6-7, шириною 0,4-0,5 м, в якому вівця не може розвернутися і просувається тільки вперед.

Впродовж літнього періоду кілька разів змінюють місце стоянки отари, вибираючи для тирла нові ділянки пасовища для того щоб уникнути засмічення вовни і пере зараження овець гельмінтами.

Пасуть овець рано вранці та ввечері, коли спаде спека. Навесні та восени овець виганяють на пасовище після того, як спаде холодна роса і пасуть весь день.

4.5. Технологія годівлі овець

Висока статева активність, кількість і якість сперми у баранів-плідників залежить від рівня і повноцінності їх годівлі та умов утримання. Враховуючи те, що тривалість сперматогенезу у баранів становить 45-50 діб, підготовку їх до парувального періоду розпочинають за два місяці до осіменіння маток. Для цього баранів поступово переводять на більш поживні раціони, які будуть використовуватися під час парування. Кормові раціони складають із різноманітних, легкоперетравних кормів, які тварини охоче поїдають. Баранам у цей період згодовують високоякісне сіно, коренеплоди, злаково-бобову траву та концентрати. До складу концентратів включають овес, ячмінь, висівки пшеничні, просо, горох, макуху соняшникову або соєву та 15-20 г кухонної солі. Частку концентратів підвищують до 1,2-1,5 кг і додатково до них додають корми тваринного походження: курячі яйця, знежирене молоко до 2-3 л на голову за добу.

Влітку, у непарувальний період, потреба баранів у поживних речовинах у повній мірі забезпечується при випасанні їх на природних або культурних пасовищах та підгодівлі концентрованими кормами в кількості 0,6-0,8 кг на добу. Усі зернові концентрати використовують у нативному або плющеному вигляді, з включенням до їх складу мінеральних добавок. Згодовування кормів баранам проводять 4 рази на добу у такій послідовності: о 6-й годині ранку згодовують сіно і концентрати, об 11-й – концентровані, зелені і соковиті корми, о 16-й – концентровані корми і моркву, о 19-й годині: концентровані, соковиті корми та сіно. Баранів-пробників протягом року годують за нормами, розробленими для баранів-плідників.

Годівля вівцематок здійснюється з урахуванням їх породних особливостей та фізіологічного стану (холості, суягні, лактуючі). Плодючість маток в значній мірі залежить від їх вгодованості в період осіменіння. Щоб відновити вгодованість маток після відлучення ягнят, їх підготовку починають за 1-1,5 місяці до парування. У цей період в раціонах овець

використовують траву злаково-бобових сумішей (до 6-7 кг) та проводять підгодівлю концентратами з розрахунку 0,2-0,3 кг на голову за добу.

Потреба маток у поживних речовинах змінюється в залежності від періоду суягності. Рівень живлення маток у першу половину суягності (12-13 тижнів) такий же, як і для холостих тварин. У годівлі овець в цей період використовується менш поживне сіно (0,8-1,2 кг), солома ярих культур (0,3-0,5 кг), силос кукурудзяний (2,5-3,5 кг) та незначна кількість концентратів (0,1-0,2 кг).

В останні 4-6 тижнів суягності, у зв'язку із підвищенням росту плоду, рівень живлення вівцематок підвищують. Це сприяє зниженню кількості загиблих двійневих плодів і збільшенню виходу ягнят. Раціон годівлі у другу половину суягності за поживністю має 1,5 корм. од. з вмістом 160 г перетравного протеїну, 9 г кальцію, 5 г фосфору, 7 г сірки, 25 мг каротину. На одну вівцематку на добу згодують 1,2-1,5 кг бобово-злакового сіна, 3-4 кг силосу, 0,5-1,0 кг кормових буряків, 0,3-0,5 кг концкормів.

Потреби підсисних вівцематок у кормах зумовлені молочністю і кількістю ягнят під ними. Чим вища молочність вівцематок, тим інтенсивніший обмін в організмі і тим вищі вимоги до кількості та якості кормів. В перші 2-3 дні після ягніння вівцематок утримують в індивідуальних клітках та згодують їм досхочу бобово-злакове сіно, а потім поступово вводять концкорми, зокрема вівсяну, ячмінну, пшеничну та кукурудзяну дерть, висівки пшеничні, макуху соняшникову.

Після формування вівцематок у сакмани поступово починають згодувати силос і коренеплоди. Через 1-1,5 тижня після окоту раціон підсисних вівцематок містить 1-2 кг бобово-злакового сіна, 3-4 кг силосу, 1,0-1,5 кг буряків і 0,3-0,5 кг концентратів, краще у вигляді комбікорму або зерноsumіші. Загальна поживність раціону підсисної вівцематки з одним ягням в перші 6-8 тижнів лактації повинна становити 2-2,1 корм. од., 215-225 г перетравного протеїну, 15-20 г кухонної солі, 10-13 г кальцію, 7-8 г фосфору, 6-7 г сірки та 20-25 мг каротину.

Для овець з двійнями норми годівлі потрібно збільшувати на 25%, в раціон для них включають кращі за якістю корми.

Годують вівцематок у сакманах у такій послідовності: вранці о 6-7-й год. згодовують сіно, концентрати і силос о 10-й год., силос і коренеплоди у 15-й годині, а ввечері (17-18 год.) знову сіно. Лактуючі матки повинні мати вільний доступ до води, або їх необхідно напувати не менше 2-3 рази на день. У другу половину лактації, для забезпечення потреби вівцематок в поживних речовинах, їм згодовують 8-10 кг зеленої маси злакових та бобових трав і 0,2-0,3 кг концентратів з мінеральними добавками.

При організації годівлі молодняку необхідно враховувати, що у ранньому віці закладається основа майбутньої продуктивності та відтворювальної здатності дорослих тварин. Ріст і розвиток ягнят у перший місяць після народження в основному залежить від молочності вівцематок. Проте з віком потреба ягнят у поживних речовинах збільшується, а молочність маток знижується. Тому з 10-денного віку необхідно розпочинати підгодівлю ягнят високоякісним бобовим та бобово-злаковим сіном, яке згодовується досхочу, сумішшю зернових кормів або спеціальними стартерними комбікормами.

У складі концентрованих сумішей та комбікормів для ягнят можуть використовуватись ячмінь, овес, кукурудза, горох, макуха соєва і соняшникова, висівки пшеничні та інші корми. В 1 кг такого комбікорму повинно міститися 1 корм. од. та 140-150 г перетравного протеїну. Із соковитих кормів ягням згодовують подрібнені коренеплоди (буряки, моркву). Силос доброї якості можна згодовувати з 2-х місячного віку. Ягнят у період підсису підгодовують за такими раціонами (табл. 9).

На другому місяці життя загальна поживність кормів для згодовування ягням додатково до материнського молока становить 0,20-0,25 корм, од., на третьому – 0,35-0,40 і на четвертому – 0,60-0,65 при вмісті протеїну відповідно 25-30, 50-60 і 65-70 г.

9. Раціони підгодівлі ягнят у період підсису

Корми	Вік ягнят, міс.				Всього
	1	2	3	4	
Раціон 1					
Сіно злакове		0,2	0,3	0,4	27
Силос злаково-бобовий, сінаж		0,3	0,6	1,0	57
Концентрати	0,04	0,1	0,2	0,25	17,7
Раціон 2					
Зелена маса		0,9	1,6	2,5	150
Концентрати	0,04	0,1	0,2	0,25	17,7

Відлучають ягнят переважно у 3,5-4-х міс. віці, за період підсису (4 міс.) у маток значно знижується жива маса і вгодованість, сповільнюється ріст вовни та погіршуються її технічні якості. У зв'язку з тим, що ягнята вже з 2-х міс. віку добре поїдають і використовують рослинні корми, слід проводити їх раннє відлучення у 2-2,5 міс., особливо тих ягнят, які призначені для відгодівлі.

Відразу після відлучення від матерів ягнят ставлять на відгодівлю і закінчують її тоді, коли тварини досягають живої маси не менше 40-45 кг. Ягнят відгодовують на раціонах, основу яких складають концентрати або комбікорми (40-70% за поживністю), поступово підвищуючи їх кількість, решта кормів - це високоякісне сіно бобових або зелена маса. Використання таких раціонів при відгодівлі забезпечує отримання максимальних приростів живої маси і ефективної оплати корму.

Вирощування ремонтного молодняка від 4-х до 8-ми міс. віку співпадає з літнім періодом утримання. Ягням виділяють кращі пасовища з обов'язковою підгодівлею їх концентрованими кормами. Добова норма зеленого корму для ярок становить 3-4 кг, для баранчиків 4-5 кг концентратів, відповідно 200-300 і 300-400 г на голову.

Повноцінність годівлі ягнят у зимовий період (від 8-ми до 12-ти міс. віку) досягається шляхом використання високоякісного сіна, силосу, сінажу та концентрованих кормів з протеїновими і мінеральними добавками. Норми

годівлі баранчиків на 15-20% вище норм для ярок. Ця різниця повинна забезпечуватися за рахунок концентрованих кормів, оптимальна кількість яких в раціонах баранчиків становить 45-50% за поживністю. У цей період молодняку згодовують 0,7-1,2 кг бобово-злакового сіна, 2-2,5 кг силосу, 0,25-0,3 кг концентратів для ярочок і 0,4-0,5 кг для баранчиків. Такий рівень годівлі повинен забезпечувати середньодобові прирости від 4-х до 12-ти міс. віку 100-120 г для ярок і 140-150 г для баранчиків.

4.6. Організація праці

Для успішної роботи вівчарських ферм і комплексів важливе значення має правильна організація праці вівчарів. В господарстві дотримуються найбільш поширеної форми організації праці в галузі — закріплення за виконавцем (бригадою) певної статево-вікової групи овець. Отару овець 330 голів доглядає постійна бригада із двох осіб. За ними закріплюються також приміщення, інвентар, корми і техніка. Бригаді доводяться завдання з виробництва вовни, виходу ягнят і приросту живої маси, а також необхідний обсяг витрат на їх виробництво.

В Агрохолдингу навантаження на одного чабана становить: вівцематок — 250–300 голів, ярк поточного року народження — 300.

Обов'язки чабанів і робітників з догляду за вівцями. Завідувач вівцеферми – керівник і організатор усієї виробничої, зоотехнічної та ветеринарної роботи на фермі. Організовує роботу ферми відповідно до основних її завдань — виконання планових показників і дотримання технології виробництва продукції. Бере участь у складанні технологічних карт, госпрозрахункових завдань, робочих планів, заготівлі кормів на стійловий період, забезпечує бережливе зберігання їх та ефективне використання.

Старший чабан координує роботу бригади із 2-3 чабанів, персонально відповідає за якість роботи, що виконують окремі її члени, заповнює таблиць

обліку виходу на роботу чабанів, щоденний облік руху поголів'я овець, закріпленого за ланкою, відноситься до матеріально відповідальних осіб – бере повну відповідальність за збереження тварин та майна. На час проведення парування контролює відбір маток, що прийшли в охоту, організовує їх осіменіння, складання раціонів годівлі і догляд за вівцями та інші роботи, відповідно розпорядку дня.

Також в його обов'язки входить проведення лікування та профілактичних заходів з оздоровлення овець, організація в цих роботах членів бригади, розробка планових завдань членам, контроль їх виконання. Відповідає за дотримання бригадою правил технології, виробничої санітарії, експлуатації машин та обладнання, тварин, техніки безпеки і протипожежних заходів. Контролює проведення окоту, формування сакманів, надання допомоги маткам за ускладнених родів, організацію підгодівлі ягнят та випоювання ягнят-сиріт, випуск сакманів на пасовище, оглядає ягнят і маток контролює випасання сакманів і роботу сакманників на пасовищі, проводить облік поголів'я вівцематок і приплоду.

10. Розпорядок робочого дня чабанів-операторів у стійловий період, год-хв

Вид виконуваної роботи	Початок	Закінчення	Тривалість
Огляд овець після нічної зміни та їх приймання	6-00	6-30	0-30
Прибирання годівниць, огляд поголів'я	6-30	7-00	0-30
Роздача корму	7-00	8-00	1-00
Перерва	8-00	10-00	2-00
Роздача корму	10-00	13-00	3-00
Обідня перерва	13-00	15-00	2-00
Прибирання кошари, годівниць	15-00	16-00	1-00
Роздача корму	16-00	17-30	1-30
Передача поголів'я нічній зміні	17-30	18-00	0-30

Чабани-оператори беруть участь у виконанні всіх робіт з догляду, годування, напування овець згідно розпорядку дня, осіменінні маток та ветеринарно-профілактичних заходах (табл. 10-11).

11. Розпорядок робочого дня чабанів у пасовищний період
при роботі в дві зміни, год-хв

Вид роботи	Початок	Закінчення	Тривалість
<i>Зміна I</i>			
Огляд поголів'я	6-00	6-30	0-30
Вигін овець на пасовище	6-30	7-00	0-30
Випасання овець	7-00	8-00	1-00
Відпочинок, сніданок	8-00	10-00	2-00
Напування овець	10-00	13-00	3-00
Випасання овець	13-00	15-00	2-00
Відпочинок та напування овець	15-00	16-00	1-00
Передача поголів'я	16-00	17-30	1-30
Тривалість робочої зміни	X	X	8-00
<i>Зміна II</i>			
Огляд поголів'я овець	12-00	12-30	0-30
Випасання овець	12-30	13-30	1-00
Перерва на обід	13-30	14-30	—
Ремонтні роботи	14-30	15-30	1-00
Випасання овець	15-30	19-30	4-00
Перегін овець до місця ночівлі	19-30	19-50	0-20
Передача поголів'я нічному черговому	19-50	20-00	0-10
Тривалість робочої зміни	X	X	7-00

Під час проведення окотів розпорядок роботи чабанів змінюється. При здійсненні цілодобового контролю за проходженням ягніння – найбільш

відповідальним технологічним періодом чабанів переводять на режим роботи у три зміни (табл. 12).

12. Орієнтовний розпорядок робочого дня чабанів-операторів
цеху ягніння, год-хв

Вид роботи	Початок	Закінчення	Тривалість
<i>Зміна I</i>			
Підготовчі роботи	6-00	6-06	0-06
Прибирання годівниць	6-06	6-50	0-44
Годівля овець	6-50	8-27	1-37
Перерва	8-27	8-31	0-04
Роздавання концентрованих кормів	8-31	10-00	1-29
Обідня перерва	10-00	11-00	1-00
Напування поголів'я овець	11-00	11-12	0-12
Огляд поголів'я овець	11-12	11-19	0-07
Тривалість робочої зміни	X	X	8-00
<i>Зміна II 14-00 до 22-00 ті ж операції що і в першу зміну</i>			
<i>Зміна III</i>			
Підготовка до роботи	22-00	22-06	0-06
Огляд поголів'я вівцематок	22-06	0-35	2-30
Перерва	0-35	0-40	0-05
Огляд поголів'я вівцематок	0-45	2-00	1-15
Обідня перерва	2-00	3-00	1-00
Огляд поголів'я вівцематок	3-00	4-30	1-30
Перерва	4-30	4-36	0-06
Інші роботи	4-36	4-52	0-16
Передача поголів'я	5-52	6-00	0-08
Тривалість робочої зміни	X	X	7-00

Чабани мають знати норми добової даванки кормів з розрахунку на одну голову овець різних статевих-вікових груп, стежити за рівномірним розподілом кормів по годівницях, утримувати гужовий транспорт і коней у належному робочому стані, дотримувати правил техніки безпеки і протипожежної охорони. Вони привчають маток до ягнят, формують сакмани, переводять маток з ягнятами із кліток в оцарки, забезпечують підгодівлю ягнят концкормами та мінеральними добавками.

Чабани цеху ягніння працюють у три зміни. Чабан другої зміни, починаючи з 14 год., виконує ті самі операції, що і в першу зміну.

Сакманники працюють під безпосереднім керівництвом старшого чабана. Вони проводять годівлю вівцематок у клітках, тепляках і сакманах, напувають вівцематок з ягнятами, забезпечують підгодівлю молоком слабким ягням і ягням-сиротам, випасають маток з ягнятами, стежать, щоб вівці сакманів під час випасання не перемішувалися, ягнята не вживали землю і брудну воду, а також за своєчасною годівлею їх молоком (через кожні 1,5 - 2 год.). Якщо ягнята не можуть знайти своєї матері, її знаходять за номером і підпускають до неї ягнят.

4.7. Реалізація продукції вівчарства

В Агрохолдингу "Золоте руно" розводять овець романівської породи і одержують продукцію від них. Основними видами продукції, що реалізує господарство, є м'ясо, овчини, а також репродуктивний молодняк (табл. 13).

Дані табл. 13 свідчать, що в господарстві за останній рік було вироблено 8082 кг приросту живої маси овець та 207 овчин. Галузь вівчарства виступає основним джерелом грошових надходжень від продажу продукції. Так, від продажу 3637 кг м'яса баранини господарство отримало 345,51 тис. грн. Об'єм реалізованого м'яса за 2020 рік збільшився на 30,7 % у порівнянні з 2019 роком за рахунок збільшення поголів'я.

13. Об'єми виробництва та реалізації продукції вівчарства

Показник	Рік	
	2019	2020
Вироблено: приросту живої маси, кг	7341	8082
овчин, шт.	170	207
Реалізовано: м'яса, кг	3303	3637
овчин, шт.	170	207
Вартість 1 кг м'яса, грн.	80,0	95,0
овчини, грн.	50,0	50,0
Виручка від реалізації м'яса, тис. грн.	264,24	345,51
овчин, тис. грн.	8,50	10,30

В 2020 році від овець романівської породи було отримано 207 овчин, які були реалізовані на Харківську фабрику первинної обробки вовни.

5. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

5.1. Ріст і розвиток молодняка

На сучасному етапі розвитку галузі вівчарства її ефективність можлива лише за рахунок комплексної реалізації різноманітної продукції, в т.ч. м'ясної продуктивності. Тому нами проведені дослідження з оптимізації технологічних рішень, спрямованих на впровадження в галузі передових досягнень, в т.ч. використання міжпородного схрещування у романівському вівчарстві. Для покращення м'ясної продуктивності та енергії росту за рахунок ефекту гетерозису в господарстві використали баранів-плідників породи гісар, що відрізняється добрими м'ясними якостями та енергією росту.

Ріст тварин є невід'ємною частиною їх індивідуального розвитку і являє собою ланцюг складних морфологічних, біохімічних і функціональних перетворень, що відбуваються в організмі з початку зачаття до кінця життя.

Генетичний потенціал тварин у сукупності з паратиповими факторами обумовлюють майбутню продуктивність тварин. Одним з важливих показників росту, розвитку та продуктивності тварин є жива маса, яка залежить від індивідуальних особливостей, спадкових властивостей батьківських пар, статі, віку, рівня годівлі, умов утримання та інших факторів.

Жива маса є пластичною і зміни умов утримання мають на неї великий вплив, внаслідок чого вона може досить швидко змінюватись за короткі проміжки часу. У наших дослідженнях отримано матеріал, який відображає різні особливості в індивідуальному розвитку дослідних тварин.

Повноцінна характеристика поголів'я по господарсько-корисних ознаках можлива при достовірному аналізі росту й розвитку тварин у різні постнальні періоди.

Нами проводилася оцінка живої маси при народженні молодняку романівської породи та їх помісних однолітків за гісарською впродовж останніх двох років (табл. 14).

Слід відзначити, що повноцінна годівля вівцематок у період суягності обумовила відповідний ріст та розвиток ягнят в ембріональний період та високу молочність, яка позитивно вплинула на постембріональний розвиток. Завдяки цьому молодняк обох дослідних груп народжувався з високою живою масою.

Середня жива маса помісних ягнят при народженні впродовж останніх двох років коливалась в межах 3,50-3,81 кг. При цьому жива маса чистопородного молодняку була на 18,6-29,6 % нижчою у порівнянні з помісним.

14. Динаміка живої маси ягнят при народженні

Група	Жива маса, кг	
	2019 р	2020 р
Контрольна (Р х Р)	2,95 ± 0,32	2,94 ± 0,24
Дослідна (Г х Р)	3,50 ± 0,25	3,81 ± 0,19

У постембріональний період, як відомо, організм розвивається в результаті взаємодії спадкової основи (генотипу) і конкретних умов навколишнього середовища.

Величина зміни живої маси в ягнят з віком може служити критерієм для визначення інтенсивності росту і показником для відбору та селекції, тому що між живою масою при народженні і наступним ростом та розвитком тварин існує певний зв'язок.

Нами вивчалися ріст та розвиток чистопородних ягнят романівської породи та їх помісних однолітків в Агрохолдингу. З цією метою облік живої маси проводили в різні періоди вирощування, починаючи від народження (табл. 15).

15. Динаміка живої маси молодняку,

n = 15

Вік, днів	Група	
	Контрольна (Р x Р)	Дослідна (Г x Р)
При народженні	2,95 ± 0,09	3,50 ± 0,11
30	7,12 ± 0,10	8,0 ± 0,10
60	10,61 ± 0,05	11,90 ± 0,12
120	15,47 ± 0,2	17,30 ± 0,16

Молодняк обох піддослідних груп відрізнявся високою енергією росту. Інтенсивність росту овець була найбільшою в період від народження до відлучення, а після відлучення спостерігається закономірне зниження енергії росту молодняку. Так, до моменту відлучення його жива маса збільшилася у 4,9-5,2 рази.

Дані табл. 15 також свідчать, що у всі періоди, де проводився контроль жива маса помісного молодняку була вищою у порівнянні з чистопородними однолітками. Так, у віці 30 днів помісні ягнята переважали чистопородних за цим показником на 12,4 %, в 60 та 120 днів – відповідно на 12,2 та 11,8 %.

Існує пряма залежність між живою масою та екстер'єрним профілем у тварин. Накопичення живої маси відбувається одночасно зі збільшенням лінійних розмірів тварин у різні вікові періоди. Спостерігається яскраво виражений статевий диморфізм між баранчиками і ярочками – при народженні баранчики на 18,6 % перевершують ярочок, а при відлученні – на 20,5%.

Інтенсивність росту молодняку в повній мірі залежить від комплексного впливу генотипових та паратипових факторів. Завчасний контроль росту і розвитку молодняку дає розуміння процесів, що проходять при цьому. Своєчасне встановлення негативних факторів впливу забезпечує в подальшому раціональні підходи, стосовно оптимізації технологічного процесу (зміна умов утримання, годівлі, ветеринарно-профілактичні заходи).

Інтенсивність росту оцінювали за абсолютними і середньодобовими приростами (табл. 16).

16. Динаміка середньодобових і абсолютних приростів, г

n = 15

Вік, днів	Приріст			
	середньодобовий		абсолютний	
	Контрольна (Р x Р)	Дослідна (Г x Р)	Контрольна (Р x Р)	Дослідна (Г x Р)
30	139	150	4,17	4,5
60	117	130	3,49	3,9
120	81	90	4,86	5,4
У середньому за період 1-120 днів	104	115	12,52	13,8

Найбільш інтенсивний приріст живої маси молодняку спостерігається у віці від народження до 30 днів. Рівень даних приростів забезпечує інтенсивність та повноцінність лактаційного процесу у вівцематок. У цей період абсолютний приріст у ягнят становить від 4,17-4,50 кг залежно від походження, а також кількості в приплоді. Ця тенденція зберігається і в подальшому. Величина приростів у молодняку вказує на відповідну молочність вівцематок романівської породи.

На інтенсивність росту дослідних тварин значний вплив має їх походження. Так, в період від народження до 120 днів більш інтенсивно ріс помісний молодняк, маючи середньодобовий приріст на рівні 115 г в той час, як чистопородні поступалися їм на 9,6 % і мали відповідний – 104 г.

Після відлучення і переходу на самостійне харчування показники приросту живої маси знижуються і стабілізуються на рівні 80 г до 5-6-місячного віку. В цей період проходить перебудова організму від споживання висококалорійного корму (молоко) до стандартного раціону, де домінуючу складову відведено кормам рослинного походження, багатих на клітковину.

5.2. М'ясна продуктивність підслідного молодняку

Найбільш скоростиглими є ті тварини, які в молодому віці мають більш високий ритм накопичення м'язової та жирової тканини з подальшим виходом їстівної частини. При цьому, скоростиглість тварин визначається також і кращим співвідношенням у молодому віці сортових відрубів та м'якоті до кісток у туші.

Ми вивчали м'ясну продуктивність чистопородного молодняку романівської породи та їх помісних однолітків за гісарською в умовах Агрохолдингу. В господарстві був проведений контрольний забій баранчиків в кількості 3 голови з кожної групи. Для об'єктивної оцінки рівня м'ясності використовували показники передзабійної, забійної маси і забійного виходу, маса парної туші, внутрішнього жиру. Контрольний забій баранчиків був проведений у віці 8 місяців.

Встановлено, що, перебуваючи в аналогічних умовах годівлі та утримання, всі баранчики незалежно від походження мали тушки округлої компактної форми. Жирові відкладення (підшкірний жир) рівномірним шаром покривають всю поверхню туші. Незначні просвіти спостерігаються лише в області холки, шиї, передніх і нижніх ділянок тазостегнової групи м'язів.

Результати забою представлені в таблиці 17.

17. Забійні якості дослідних баранчиків

Група	Передза- бійна жива маса, кг	Маса туші, кг	Маса внутріш- нього жиру, кг	Забійна маса, кг	Забійний вихід, %
Контрольна (Р x Р)	30,5 ± 0,35	12,5 ± 0,39	0,40 ± 0,02	12,9 ± 0,15	41,0
Дослідна (Г x Р)	35,9 ± 0,50	15,44 ± 0,25	0,66 ± 0,03	16,1 ± 0,46	43,0

Аналіз даних показав, що помісні баранчики перевершували своїх чистопородних однолітків за передзабійною масою на 5,4 кг або на 17,7 %, за масою туші – на 2,94 кг або на 23,5 %, забійній масі на – 3,2 кг або на 24,8 % і за забійним виходом – на 2 %.

Згідно ГОСТу 7596-81 передбачено гатунковий розруб туш молодняка. Відповідно до вимог існує два гатунки м'ясної сировини при забої овець. Результати гатункового (гастрономічного) розрубу туш баранчиків різного походження характеризують наступне співвідношення (таблиця 18).

18. Гатунковий склад туш

Група	Маса туші		Вихід м'яса за гатунками			
			I		II	
	кг	%	кг	%	кг	%
Контрольна (Р x Р)	12,5 ± 0,39	100	10,9	87,2	1,6	12,8
Дослідна (Г x Р)	15,4 ± 0,25	100	13,6	88,3	1,8	11,7

В тушах помісних баранчиків у порівнянні з чистопородними, вміст відрубів першого гатунку був більшим на 2,1 % і складав 13,6 кг, або 88,3 % від маси туші. У чистопородних однолітків цей показник відповідно склав 10,9 кг або 87,2 %.

Помісні баранчики мають перевагу над своїми чистопородними однолітками романівської породи не лише за енергією росту, але й забійними якостями.

5.3. Економічна ефективність проведених досліджень

Основним критерієм оцінки вигідності розведення сільсько-господарських тварин різних видів та напряму продуктивності в аграрному

секторі виробництва є об'єм отриманої продукції, її якість та різноманітність при точному обліку витрат на виробництво.

В галузі вівчарства основними видами продуктивних показників, що можуть приймати участь в характеристиці економічної ефективності галузі є жива маса, кількість отриманої вовни, м'яса, молока, плодючість та ін. Покращення продуктивних ознак, при цьому збільшення м'ясності різних порід та типів мають велике значення в плані підвищення економічної ефективності галузі.

Для визначення економічної ефективності проведення промислового схрещування у романівському вівчарстві та подальшим вирощуванням молодняку і його оцінки рівня м'ясності були проведені розрахунки вартості отриманої баранини в еквівалентних цінах 2020 року. Дані приведені в табл. 19.

19. Економічна ефективність розведення овець різного походження
(в розрахунку на 1 гол.)

Показник	Група	
	Контрольна (Р х Р)	Дослідна (Г х Р)
Маса туші, кг	12,5 ± 0,39	15,4 ± 0,25
Реалізаційна ціна м'яса, грн.	95,0	95,0
Виручка від реалізації м'яса, грн.	1187,5	1463,0
± до контролю, грн.	-	+275,5

Аналіз отриманих результатів вказує на те, що даний вид схрещування позитивно вплинув на рівень м'ясності піддослідного поголів'я. за показниками абсолютних і відносних приростів помісі домінують над чистопородними однолітками, тому дане поєднання доцільно використовувати з метою одержання додаткового приросту живої маси. Вони

перевищують своїх чистопородних однолітків за вартістю 1 голови у співставних цінах 2020 року на 275,5 грн. або (23,2 %).

Таким чином, можна зробити висновок, що економічно доцільно проводити промислове схрещування вівцематок романівської породи I класу з баранами-плідниками породи гісар з метою збільшення рівня м'ясності у помісного молодняку.

6. ЕКОЛОГІЧНІ ЗАХОДИ

Охорона навколишнього середовища в Агрохолдингу "Золоте руно" є обов'язковим елементом.

Приміщення розташовані з підвітряної сторони таким чином, що до житлового сектору, який розташований вище лінії вівцеферми, не досягають запахи та шуми з тваринницьких приміщень. Приміщення побудовані з врахуванням рози вітрів таким чином, що переважаючий вітер діє не на всю будівлю, а на її ріг, що забезпечує менші тепловтрати. Для стоку вод територія має нахил. Проте вона розташована на відстані від водойм, що усуває можливість їх забруднення відходами виробництва.

Для забезпечення надійного санітарно-гігієнічного режиму та попередження забруднення навколишнього середовища, на вівцефермі проводять наступні заходи:

- 1) обов'язкова профілактична дезінфекція приміщень та території весною та восени. В приміщеннях для дезінфекції та знезараженню шкідливих речовин, окрім різних дезінфікуючих речовин, використовується і гашене вапно, яке вважається одним з кращих в екологічному відношенні;
- 2) дезінсекцію проводять у березні та після виведення комах;
- 3) дератизація проводиться при необхідності цілорічно;
- 4) слідкують за параметрами мікроклімату в приміщеннях.

Пожежна безпека на вівцефермі знаходиться в задовільному стані. Приміщення розташовані згідно норм із збереженням всіх протипожежних розривів на відстані 20 – 25 м. Біля всіх приміщень є ящики з піском та вогнегасники.

Територію ферми утримують у чистоті, використовуючи освітлення у нічний час. Проїзди та проходи вирівняні та мають тверде покриття. Для робітників передбачений ветсанперепускник із кімнатою відпочинку та роздягальною.

У господарстві, для попередження забруднення навколишнього середовища гній від овець, перед тим як потрапити в гноєсховище, проходить декілька стадій знезараження, частину його разом із підстилкою брикетують.

Територія ферми підтримується у чистоті, не допускається розповсюдження продукції від хворих тварин та забруднення відходами виробництва навколишнього середовища. Керівництвом впроваджуються також заходи з прибирання та озеленення територій.

7. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

7.1. Дослідження системи управління охороною праці в господарстві

Управління охороною праці в господарстві здійснює директор, він же власник господарства, по сумісництву керівник з охорони праці, за допомогою затверджених ним нормативних документів, таких як положення й інструкції з питань охорони праці. Директор самостійно займається організацією й управлінням охороною праці в господарстві, тобто проводить навчання безпечним методам праці, доводить санітарно-гігієнічні умови праці до вимог нормативних актів, встановлює режим роботи й відпочинку працівників, організовує лікувально-профілактичні обстеження працівників, проводить профвідбір за окремими спеціальностями.

Одним з елементів системи управління охороною праці є навчання й перевірка знань. Організацію навчання й перевірку знань у господарстві здійснює сам роботодавець, який розробляє положення про навчання, а також формує плани-графіки проведення навчання й перевірки знань із питань охорони праці. Навчання проходить у вигляді лекцій і семінарів. Перевірку знань проводить також роботодавець у формі усного опитування, бесіди із працівником.

Приймаючи працівника на роботу, роботодавець проводить йому інструктаж - вступний. Запис про проведення вступного інструктажу робить у журналі реєстрації вступного інструктажу з питань охорони праці, а також у наказі про прийняття працівника на роботу.

Працівникові проводять також і інші види інструктажів (первинний, повторний, позаплановий, цільовий) безпосередні керівники виробничих ділянок на виробничих ланках та цехах

7.2. Аналіз стану з охорони праці в господарстві

Для санітарно-побутового забезпечення працівників у господарстві обладнають спеціальні приміщення відповідно до діючих будівельних і

санітарних норм. Всі санітарно-побутові приміщення використовуються за призначенням. В господарстві створені умови для дезінфекції приміщень.

Побутові приміщення в господарстві добре освітлюються, робочі місця працівників додатково оснащені настільними лампами.

На території господарства обладнані спеціальні місця для паління з урнами та відповідними знаками й написами.

Медпункту у господарстві немає, тому що працівників невелика кількість. Душових, умивальних кімнат в господарстві також немає. Санітарний вузол знаходиться на вулиці.

Працівникам видаються засоби індивідуального захисту, а також спецодяг та взуття. В приміщенні ферми є гардеробна, в якій працівники перевдягаються в робочий одяг і навпаки.

Для працівників, які виконують роботу на відкритому повітрі або в не опалювальних приміщеннях з температурою повітря на робочих місцях нижче 10°C, обладнані спеціальні приміщення для обігріву.

У приміщеннях ферми призначені вентиляційні люки для провітрювання, протягів немає. При вході в приміщення ферми розташовані дезінфікуючі килимки.

У господарстві, а особливо на фермі є місця для інструментів, засобів пожежогасіння, аптечки першої допомоги, а також плакати, написи, що попереджають про безпеку праці, пожежну безпеку й виробничу санітарію.

7.3. Аналіз виробничого травматизму

Травматичні ушкодження у виробничій обстановці об'єднуються поняттям виробничий травматизм.

Оперативний облік і аналіз порушень вимог техніки безпеки дозволяє уникнути шкідливих наслідків до яких відносять виробничий травматизм, загальні і професійні захворювання. Для кількісної характеристики виробничого травматизму в основному використовують такі показники:

- коефіцієнт частоти травматизму

$$K_{\text{ч}} = T / P \cdot 1000;$$

- коефіцієнт важкості травматизму

$$K_{\text{в}} = Д / T;$$

- коефіцієнт втрат робочого часу

$$K_{\text{вт}} = Д / P \cdot 1000;$$

де: Т – кількість нещасних випадків (травм) за досліджуваний період;

Р – середня (за списком) кількість працівників, чол.;

Д – сумарна втрата днів непрацездатності в результаті нещасного випадку, днів.

Основні показники травматизму зведені до таблиці 20.

20. Аналіз виробничого травматизму в Агрохолдингу “Золоте руно”

Показники травматизму	Рік	
	2019	2020
Середня кількість робітників	4	4
в т.ч. в тваринництві	4	4
Кількість нещасних випадків, всього	1	-
в т.ч. в тваринництві	1	-
Кількість днів непрацездатності	24	-
Коефіцієнт частоти травматизму	250	-
Коефіцієнт тяжкості травматизму	24	-
Коефіцієнт втрат робочого часу	6000	-

Аналізуючи динаміку рівня травматизму впродовж останніх трьох років у Агрохолдингу є можливість відзначити позитивну динаміку. Хоча в 2019 році був один нещасний випадок, при цьому він відбувся в галузі тваринництва.

7.4. Техніка безпеки при стриженні овець

7.4.1. Загальні вимоги

До стрижки тварин, експлуатації машин і обладнання допускаються особи, що не мають медичних протипоказань, пройшли виробниче навчання, вступний і первинний інструктажі з охорони праці і мають посвідчення на право експлуатації відповідних машин і обладнання.

Виконуйте тільки ту роботу, яка вам доручена (крім екстремальних та аварійних ситуацій), не допускайте на робоче місце сторонніх осіб і не передоручайте свою роботу іншим особам.

Спецодяг, спецвзуття та інші засоби індивідуального захисту повинні відповідати умовам і характеру виконуваної роботи. Упевніться, що вони не мають пошкоджень, елементів, що звисають, не прилягають і можуть бути захоплені деталями, що обертаються або рухаються. Засоби індивідуального захисту повинні відповідати розміру працюючого, застосовуватися в справному, чистому стані за призначенням і зберігатися в спеціально відведених та обладнаних місцях з дотриманням санітарних правил.

Не приступайте до роботи у стані алкогольного, наркотичного та медикаментозного сп'яніння, у хворобливому або стомленому стані.

З метою попередження захворювання заразними хворобами дотримуйтесь таких правил особистої гігієни й зоогігієни:

- утримуйте в чистоті шафу для домашнього, спеціального, санітарного одягу й взуття, своє робоче місце, інструмент, інвентар, тварин;
- замінійте спецодяг у міру його забруднення;
- не носіть у кишенях спеціального й санітарного одягу продукти харчування, цигарки, носові хусточки тощо;
- відпочивайте, вживайте їжу і куріть тільки у спеціально відведених для цього місцях;
- не торкайтесь брудними руками й одягом до лица та інших частин тіла, до цигарок, сірників, носової хустини та інших особистих предметів.

Дотримуйтесь виконання правил внутрішнього розпорядку підприємства.

Не захаращуйте робоче місце сторонніми предметами і технологічним продуктом.

Не працюйте на несправному обладнанні, не користуйтеся несправним інструментом.

Виконуйте правила пожежної безпеки, користування засобами сигналізації й пожежогасіння, не допускайте використання пожежного інвентарю не за призначенням.

Перед прийманням їжі зніміть спецодяг, помийте руки з милом. Подряпини та інші пошкодження обробіть антисептичними розчинами, при необхідності накладіть бинтові пов'язки.

7.4.2. Вимоги безпеки перед початком роботи

Увімкніть освітлення, переконайтеся, що робоче місце достатньо освітлене.

Проходи, майданчики повинні бути вільними від сторонніх предметів, поверхня чистою, без вибоїн, неслизькою.

Перевірте, щоб на стінах приміщень, секцій, загонів, загінок (оцарок), розколів, дерев'яних настилах, на переносних щитах, столах (стелажах) для стриження тварин, столах для класифікації руна тощо не було стримлячих цвяхів, гострих кінців дроту, поламаних дощок, брусків та інших гострих предметів і частин, які можуть травмувати працюючого і тварин.

Столи (стелажі, дерев'яні настили) для стриження тварин, столи для класифікації руна, діелектричні килимки повинні бути чистими та сухими.

Перевірте справність електродвигунів, проводів та кабелів переносної електромережі, заземлюючих (занулюючих) проводів і їх контактів на корпусі стригального агрегату, кожусі рубильника та інших частинах агрегату. Не експлуатуйте стригальний агрегат без заземлення або занулення.

Переконайтеся в наявності знаків безпеки, попереджуючих про небезпечність доторкання до частин електроустаткування.

Перевірте наявність та справність інструменту, реманенту, пристосувань, враховуючи такі вимоги:

- стригальна машина повинна мати добре заточену різальну пару, гребінку зі справними зубцями та справну підвіску;

- пускове обладнання електродвигуна машини повинно забезпечувати чіткий безвідмовний її пуск та зупинку;

- гнучкий вал повинен мати справну захисну оболонку.

Перевірте наявність та комплектність аптечки першої допомоги, переконайтеся в наявності медикаментів, 0,02%-ного розчину хлораміну для дезинфекції рук, господарського мила, чистого рушника, умивальника. Перевірте наявність кип'яченої води у спеціальному бачку та кухлів. На бачку повинен бути напис: “Переварена вода”.

На пересувній електростанції перевірте надійність кріплення двигуна до рами, справність гнучкої муфти, наявність води в системі охолодження, мастила у двигуні, безпечність та готовність до роботи всього електрообладнання. Електростанція повинна бути встановлена на відстані не менше 15 м від стригального пункту.

Перевірте надійність болтових з'єднань преса, справність (герметичність) шлангів високого тиску гідроприводу преса, плавність руху пресувальної плити (пресувальної камери).

Впевніться в надійності кріплення точильного апарата, його заточувального диска (товщиною не менше 8 мм), у відсутності торцевого та бокового биття диска.

Технічний стан усіх машин на стригальному пункті повинен відповідати вимогам безпеки, викладеним в експлуатаційній документації.

Перевірте роботу агрегату, транспортера (конвеєра), преса на холостому ходу в такій послідовності:

- заздалегідь переконайтесь у відсутності на установках (машинах) сторонніх предметів (реманенту, інструменту тощо);
- подайте умовний сигнал і переконайтесь у безпеці присутніх працівників стригального пункту;
- включіть установку (машину) у роботу;
- переконайтеся у відсутності стороннього шуму, вібрації, запаху горілого.

7.4.3. Вимоги безпеки під час виконання роботи

Подайте умовний сигнал і переконайтесь в безпеці пуску стригального агрегату для усіх працюючих пункту.

При вмиканні рубильника, вилки в електророзетку, натискуванні на кнопки пускового обладнання не доторкуйтесь до металевих частин електроустановок.

Стригалі, точильники під час роботи повинні стояти на сухих, чистих дерев'яних щитах, решітках або на діелектричних гумових килимках. Не працюйте у вологому приміщенні, на сирій або земляній підлозі, а також без взуття.

Включайте та виключайте стригальну машинку без навантаження. Не включайте стригальну машинку, яка лежить на столі або підвішена на гаку.

Непрацюючу стригальну машинку підвішуйте стригальною парою уверх, пухочіс прибирайте зі столу і підвішуйте на спеціальний гачок.

Не стрижіть тварин невідрегульованою машинкою, яка має гребінку з гострими колючими зубцями або з тупою різальною парою. Під час стриження слідкуйте за лівим зубом гребінки для того, щоб не травмувати собі руку.

Під час стриження зубці гребінки злегка притискуйте до шкіри тварини.

За один рух машинки простригайте якомога довшу смужку – це прискорить стриження тварини та зменшить перестриг вовни.

Баранів, цапів та кіз перед стриженням (вичісуванням пуху) обов'язково фіксуйте. Досвідченим стригалям дозволяється не фіксувати.

Перед включенням точильного апарата надіньте захисні окуляри. Абразивну пасту наносіть на диск щіткою з лівої сторони по обертанню диска, уникаючи її попадання на лице та в очі. Не працюйте на точильному апараті в таких випадках: при торцевому битті диска, при порушенні прямолінійності обертання диска, при правому обертанні диска, на режимах, які не відповідають положенню рукоятки (при положенні рукоятки “обробка диска” не проводьте заточування ножів, а при положенні рукоятки “заточування ножів” не проводьте обробку диска).

Пресування вовни проводьте погоджуючи свої дії з іншими працівниками, дотримуючись вимог безпеки:

- завантаження камери преса вовною, обв'язування дротом та упаковку паків проводьте тільки в рукавицях;

- під час переміщення пресувальної плити або пресувальної камери не ставайте на раму преса, не спирайтесь на захисні кожухи, не відкривайте кришку завантажувального люка;

- завантаження камери вовною, пакування паки і її виштовхування проводьте тільки при відключеному електродвигуні;

- під час обв'язування паки дротом міцно утримуйте його кінці, які можуть sprужинити і травмувати вас або інших працівників;

- при виключенні електродвигуна гідронасоса або раптового припиненні подачі електроенергії важелі керування переведіть в нейтральне положення;

- під час завантаження паків вовни в транспортні засоби не стійте під кран-балкою і паками вовни.

Огляньте конвеєр (транспортер) руни, при необхідності відрегулюйте натяг стрічки. Перед його пуском в роботу подайте умовний сигнал, переконайтесь в безпеці інших працівників. Під час роботи не торкайтесь і не спирайтесь на стрічку транспортера.

7.4.4. Вимоги безпеки в аварійних ситуаціях

Під час аварії або при виникненні пожежі для виведення тварин із приміщення використовуйте струмені води, електропоганялки, щити. Не стійте на шляху руху тварин (в дверях, проходах).

Для евакуації овець з приміщення при пожежі використовуйте виходи, які знаходяться за межами інтенсивного горіння. При їх відсутності пробийте виходи в стінах чи огорожі. В першу чергу виведіть барана, а потім – решту овець. Тварин заганяйте в місця, звідки вони не змогли б повернутися в палаюче приміщення.

При виникненні пожежі в приміщенні відключіть систему вентиляції, повідомте в пожежну охорону, керівнику робіт і вживте заходів для ліквідації пожежі. При ураженні електричним струмом як можна швидше звільніть потерпілого від його дії.

При травмуванні працівників припиніть роботу, по можливості усуньте або нейтралізуйте джерело небезпеки і надайте долікарську допомогу, повідомте у медичний заклад, керівнику робіт.

При нещасному випадку:

- надайте першу допомогу потерпілому;
- повідомте адміністрацію;
- не залишайте потерпілого без нагляду до прибуття лікаря або відправте в лікарню.

7.4.5. Вимоги безпеки після закінчення роботи

Приберіть робоче місце. Очистіть інструмент, інвентар, пристрої і покладіть у відведене місце.

Зніміть і приведіть в порядок спецодяг і засоби індивідуального захисту і здайте їх на зберігання.

Помийте руки і обличчя теплою водою з милом.

При здачі зміни повідомте змінника про технічний стан обладнання і розкажіть про особливості виконання роботи.

Повідомте керівника робіт про всі негаразди, помічені в процесі роботи, і вжиті заходи до їх усунення.

7.5. Заходи щодо поліпшення стану охорони праці в господарстві

1. Підприємству необхідно виділяти грошові кошти на ремонт машин і устаткування, придбання інвентарю і спецодягу для працівників.

2. Необхідно строго дотримувати визначених гігієнічних вимог, контролювати роботу вентиляції в приміщеннях.

1. Для попередження виникнення пожеж не допускати випадків паління і використання джерел з відкритим вогнем у приміщеннях і поблизу них. Забезпечити приміщення в достатній кількості засобами пожежогасіння.

7.6. Дії в надзвичайних ситуаціях

Організація заходів захисту с/г тварин в НС покладається на службу ЦЗ тварин і рослин, керівників, фахівців і хазяїв господарств, які мають тварин.

Основними способами захисту с/г тварин від вражаючих чинників НС являються:

– укриття тварин в спеціально підготовлених (герметизованих) приміщеннях в умовах утримання в стійлі і табірно-пасовищному, тимчасового укриття в лощинах, лісах, кар'єрах, перегін тварин на території, не заражені ОР, СДОР, БС або з допустимими рівнями радіації - якщо немає приміщень або в умовах відгінного тваринництва;

– евакуація тварин з небезпечних зон;

– використання засобів індивідуального захисту органів дихання і травлення;

– проведення в тваринництві заходів ліквідації наслідків НС;

Основним та найнадійнішим способом захисту сільськогосподарських тварин є укриття їх у герметичних приміщеннях. Для герметизації приміщень необхідно:

- усі наявні щілини заліпити (замазати) глиняним або цементним розчином;
- 2/3 вікон закрити щитами чи закладіть цеглою;
- віконні пройоми без рам зложите цеглою або мішками з піском (землею) і ззовні закрити плівкою;
- вхідні двері щільно підігнати і загерметизувати за допомогою гумових, поролонових прокладок або ганчірного валика, оббити толем;
- у вентиляційні труби вставити найпростіші фільтри із мішківини, сіна або моху;
- на вихідні отвори (вентиляції) поставити щільні дерев'яні засуви;
- водопійні корита та усі ємності для годівлі тварин закрити щільними кришками або плівкою;
- розрахувати і створити 5-7 добовий запас кормів та води у тваринницьких приміщеннях;
- обладнати місце відпочинку для перебування обслуговуючого персоналу.

Необхідно потурбуватися про захист запасів кормів, що знаходяться поблизу тваринницьких приміщень. Соковиті корми слід закопати у спеціально приготовлені ями; над скиртами роблять навіси або накривають плівкою, брезентом чи іншими вологостійкими матеріалами. Вода зберігається в цистернах, бочках та в інших щільно закритих ємностях.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

На основі вищевикладеного матеріалу, можна зробити наступні висновки.

1. Агрохолдинг «Золоте руно» Дніпровського району Дніпропетровської області спеціалізується на вирощуванні овець романівської породи. Загальне поголів'я у 2020 році складало 330 гол., в т.ч. 225 вівцематок.

2. Стадо овець характеризується досить високими показниками продуктивності. Жива маса баранів-плідників становить 73 кг, вівцематок – 51 кг, ремонтних баранів і ярка – відповідно 47 і 36 кг.

3. Вівцематки відрізняються доброю відтворювальною здатністю. Плодючість за останні два роки знаходилася на рівні 180,0-185,0 ягнят на 100 маток.

4. Проведені дослідження ефективності використання міжпородного схрещування у вівчарстві. Для покращення м'ясної продуктивності та енергії росту молодняку романівської породи в господарстві використовують баранів-плідників гісарської породи.

5. У всі контрольні періоди жива маса помісного молодняку була вищою у порівнянні з чистопородними однолітками. Так, у віці 30 днів помісні ягнята переважали чистопородних за цим показником на 12,4 %, 60 та 120 днів – відповідно на 12,2 та 11,8 %.

6. На інтенсивність росту дослідних тварин значний вплив має їх походження. Так, в період від народження до 120 днів більш інтенсивний ріст спостерігався у помісного молодняку, який мав середньодобовий приріст на рівні 115 г. Чистопородні однолітки поступалися їм на 9,6 % і мали відповідно – 104 г.

7. Помісні баранчики перевершували своїх чистопородних однолітків за передзабійною масою на 5,4 кг або на 17,7 %, за масою туші – на 2,94 кг

або на 23,5 %, забійній масі на – 3,2 кг або на 24,8 % і за забійним виходом – на 2 %.

8. В тушах помісних баранчиків у порівнянні з чистопородними, вміст відрубів першого гатунку був більшим на 2,1 % і складав 13,6 кг, або 88,3 % від маси туші. У чистопородних однолітків цей показник відповідно склав 10,9 кг або 87,2 %.

9. Помісних баранчиків доцільно використовувати для одержання баранини. Вони перевищують своїх чистопородних однолітків за вартістю 1 голови у еквівалентних цінах 2020 року на 275,5 грн. або (23,2 %).

На основі висновків ми пропонуємо внести практичні пропозиції, які дозволять покращити продуктивні якості овець і підвищити рентабельність галузі вівчарства господарства в цілому.

1. З метою підвищення м'ясної продуктивності відгодівельного поголів'я проводити промислове схрещування вівцематок романівської породи з баранами-плідниками породи гісар.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арсеньев Д.Д., Арсеньева Т.В. Селекция романовских овец. – М.: Россельхозиздат, 1985. – 175 с.
2. Беликов А.С., Касьянов А.И., Дмитрюк С.П., Устимович Л.Д., Годяев С.Г., Голендер В.А. Основы охраны труда: Учебник для студентов высших учебных заведений Украины III-IV уровня аккредитации. / Под ред. Д. Т. н., профессора А.С. Беликова. – Днепропетровск: «Журфонд», 2007. – 494с.
3. Васильев Н.А., Целютин В.К. Овцеводство. – М.: Колос, 1979. – 384с.
4. Гаврилов Д.В. Монография романовских овец // Ярославский губернский вестник. - 1853. - № 7, 8, 9, 10, 11.
5. Гаврилов Д.В. Наставление о разведении, содержании и употреблении овец романовской породы. - СПб. - 1855. — 57 с.
6. Голиков А.П., Голиков П.П. Сезонные биоритмы в физиологии и патологии. М.: Медицина, 1973. - 167 с.
7. Давиденко В.М. Біотехнологічні фактори інтенсифікації відтворення овець. К/Аграрна наука. 1998. – 253 с.
8. Давиденко В.М., Журавель М. Вівчарство у фермерстві // Тваринництво України, 2008. - № 7. – С. 32-34.
9. Давиденко В.М. Теорія і практика біотехнології використання племінних баранів. Миколаїв: МДАУ. 2004. – 346 с.
10. Деревянко О.Ф., Кустова Т.Я. Овцеводство, козоводство и технология производства шерсти и мяса: Учебник. – К.: Высшая школа, 1990. – 327 с.
11. Ерохин А.И., Карасев Е.А. Состояние и тенденции в производстве мяса в мире и России // Овцы, козы, шерстяное дело, 2008. - № 2. – С. 1-6.
12. Жиряков А.М., Мильчевский В.Д. Совершенствование оценки (бонитировки) овец с применением компьютерной техники (на примере овец романовской породы) // Овцы, козы, шерстяное дело, 2007. - № 1. – С. 12-17.

13. Зайцев В.П., Свердлов М.С. Охрана труда в животноводстве. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. Агропромиздат, 1989. – 368 с.
14. Иванов В.И. Экономические и экологические условия формирования романовских овец // Овцы, козы, шерстяное дело, 2004. - № 4.– С. 48-53.
15. Кошелев А.И., Николайчев В.А. Оценка разных сроков ягнения романовских маток в условиях Подмосковья // Овцы, козы, шерстяное дело, 2008. - № 4. – С. 58-60.
16. Левитский И.О. О происхождении романовских овец // Труды ИВЭО. -1882. - Т. 2. - Вып. 2. - С. 260-277.
17. Лушников В.П., Акчурин А.А. Мясная продуктивность молодняка ставропольской породы и ее помесей с романовскими баранами // Овцы, козы, шерстяное дело, 2006. - № 3. – С. 45-47.
18. Лушников В.П., Марченко Г.Г., Лушников Д.В. Мясная продуктивность помесей от скрещивания цыгайских маток с баранами романовской породы // Овцы, козы, шерстяное дело, 2009. - № 2. – С. 33-34.
19. Максименко В.Ф., Костылев М.Н., Николаева С.В. Продуктивность романовских овец разных линий и кроссов // Овцы, козы, шерстяное дело, 2007. - № 2. – С. 8-10.
20. Микитюк В. „Еколого-фізіологічні особливості акліматизації овець”// Тваринництво України, 2009. - № 2. – С. 13-14.
21. Николаев А.И., Ерохин А.И. Овцеводство/Под ред. А.И. Ерохина. - 5-е изд., перераб. и доп. – М.: Агропромиздат, 1987. – 384 с.
22. Николайчев В.А. Связь типа нервной деятельности и срока хозяйственного использования овец романовской породы // Зоотехния, 2005.– № 8. – С. 24-25.
23. Поголовье овец в губерниях России за 1905 год // ЦГИА СССР, Ленинград. - Фонд 1290. - Опись 6. - Дело 115.

24. Покровская В.А. Многоочаговость образования романовской породы овец: Сб. науч. тр. Ивановского СХИ. - Иваново, 1958. - Вып. 16. - С. 151-157.
25. Покровская В.А. Палехское гнездо романовских овец. Сб. науч. трудов Ивановского СХИ. - Иваново. - 1958. - Вып. 16.
26. Покровская В.А. Развитие молодняка овец романовской породы // Сб. научных трудов Ивановского СХИ. Иваново. -1960. - Вып. 8. - С. 247-252.
27. Покровская В.А., Денежкина Г.А., Ширяева А.С. Передовые приемы работы знатного овцевода Е.И. Штыковой. - Иваново, 1982.-19 с.
28. Похил В.І., Калініченко О.О., Рожков В.В., Северов О.В. Оцінка м'ясної продуктивності овець. – Дніпропетровськ, 2006.
29. Сазрова Р.А., Николайчев В.А. Откормочные качества и мясная продуктивность валушков романовской породы разных линий // Зоотехния, 2006. – № 4. – С. 24-25.
30. Селькин И.И., Гочияев Х.Н., Гаджиев З.К. Грубошерстное овцеводство Южного Федерального округа: Состояние и перспективы развития // Овцы, козы, шерстяное дело, 2007, - № 3. – С. 1-4.
31. Сухарльов В., Юрченко Г. Шубно-м'ясна багатоплідна романівська порода овець // Пропозиція, 2004. - № 10, 11.
32. Статистичний щорічник України. – Київ. 2009. – С. 100-145.
33. Федоров Н.А., Ерохин А.И., Новиков Л.С. Романовское овцеводство. – М.: Агропромиздат, 1987. – 223 с.
34. Шелест Л. Роль обігових коштів у формуванні конкурентноздатних вівчарських господарств //Ефективне тваринництво. – 2008. - № 1.